

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΚΑΙ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1968 | ΑΡΙΘ. 15-16

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΚΕΙΜΕΝΟΝ—ΣΧΟΛΙΑ

δ'. Οἱ «σοφοὶ» Ἐθνικοὶ καὶ οἱ «μωροὶ» χριστιανοί.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς ἴστατο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς μορφώσεως καὶ παιδείας, τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἱερᾶς, τῆς ἐποχῆς του, διὸ καὶ εἶχεν οὗτος εὐρείαν ἀντίληψιν δι' ὀξεῖαν θεώρησιν τῶν ἐπιστημονικῶν διαφερόντων τῶν συγχρόνων του ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἡ Ἐκκλησία, πρέπει νὰ ὁμολογήθῃ, ἔστερεῖτο πολλῶν, εὐρείας ἀντιλήψεως, πεπαιδευμένων ἀνδρῶν. Πάντως καὶ ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχον — καὶ ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρχον, ἔστω καὶ εὐάριθμοι πεπαιδευμένοι χριστιανοί—, ἐν τούτοις καὶ οὗτοι ἦσαν κυρίως φορεῖς τοῦ τε γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς καὶ ἀνωτέρω εἵπομεν, μακαρίζονται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι», οἱ ταπεινοὶ καὶ μὴ ἐπαιρόμενοι διὰ τὴν «σοφίαν» αὐτῶν. Τὸ Εὐαγγέλιον διδάσκει, ὅπως κηρύττεται ἡ Ἀλήθεια τῆς θείας ἐν Χριστῷ Ἀποκαλύψεως τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι. «Πτωχοὶ εὐαγγελίζονται»¹, οὗτοι δ' εἶναι ὁ πρόθυμος καὶ καλοπροαίρετος «ὄχλος», οἱ πολλοί. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους, ὑπενθυμίζει αὐτοῖς : «Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ», καὶ «ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀπο-

1. Ματθ. 11,5.

δείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ»¹.

Πιστοὶ τηρηταὶ ἐν πᾶσι τῶν λόγων τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων οἱ ἄμεσοι τούτων διάδοχοι καὶ συνεχισταὶ τῆς μεταδόσεως τῆς θείας «παρακαταθήκης», εἰ καὶ τινες πεπαιδευμένοι, δὲν συγγράφουν συγγράμματα διὰ τοὺς πολλοὺς. Ἀπλῶς ἀρκοῦνται εἰς μίμησιν καὶ ἐν τούτῳ τῆς δι' Ἐπιστολῶν ἐποικοδομῆς τῶν πιστῶν. Ἀλλὰ τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Ἑθνικοὺς «σοφοὺς» νὰ στραφῶσι κομπορρημονοῦντες κατὰ τῶν «μωρῶν» καὶ ἀμορφῶτων χριστιανῶν.

1. Ὁ Κέλος ἰσχυρίζεται περὶ τὸ 175 μ.Χ. εἰς τὴν φοβερὰν κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ πολεμικὴν του διὰ τοῦ ἔργου του «Ἀληθῆς λόγος», ὅτι οἱ ὄπαδοὶ τῆς νέας Θρησκείας τοῦ Ναζωραίου δὲν ἦσαν ἢ σύμφυμα βαρβάρων, ἀμαθῶν καὶ ἀνοήτων, διὸ καὶ ἤθελον νὰ διδάσκωσι μόνον «ἠλιθίους, καὶ ἀγενεῖς, καὶ ἀναισθήτους, καὶ ἀνδράποδα, καὶ γυναῖκα καὶ παιδάρια»². Τοῦ μᾶ δ' ὁ Κέλος νὰ θέσῃ εἰς τὸ στόμα τοῦ χριστιανοῦ διδασκάλου τὴν ψευδῆ ἀπαίτησιν, τὴν λέγουσαν δῆθεν «μηδεὶς προσίτω πεπαιδευμένος, μηδεὶς σοφός, μηδεὶς φρόνιμος· κακὰ γὰρ ταῦτα νομίζεται παρ' ἡμῖν· ἀλλ' εἴ τις ἀμαθής, εἴ τις ἀνόητος, εἴ τις ἀπαιίδευτος, εἴ τις νήπιος, θαρρῶν ἠκέτω»³. Καὶ συνεχίζει τὸ κατηγορητήριόν του ὁ Κέλος μὲ τὸ αὐτὸ μένος καὶ τὴν αὐξουσαν περιφρονητικὴν διάθεσιν κατὰ τῶν «ἀπαιιδεῦτων» καὶ «ἀνοήτων» χριστιανῶν τὰς ψευδεῖς καὶ συκοφαντικὰς αἰτιάσεις του ἐξεμῶν: «Ὁρῶμεν δὴ πού, λέγει, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς τὰ ἐπιρρητότατα ἐπιδεικνυμένους καὶ ἀγείροντας εἰς μὲν φρονίμων ἀνδρῶν σύλλογον οὐκ ἂν ποτε παρελθόντας οὐδ' ἐν τούτοις τὰ ἑαυτῶν κατατολήσαντας ἐπιδεικνύειν, ἔνθα δ' ἂν ὀρῶσι μειράκια καὶ οἰκοτριβῶν ὄχλον καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων ὄμιλον, ἐνταῦθα ὠθουμένους τε καὶ καλλωπιζομένους. Ὁρῶμεν δὴ καὶ κατὰ τὰς

1. Α' Κορ. 2, 1-5.

2. Migne, PG 11, 984B. Otto Glöckner, Celsi Ἀληθῆς Λόγος. Bonn 1924 (Kleine Texte, herausg. von Hans Lietzmann, Nr. 151) σ. 18, 20.

3. Ἐνθ. ἀνωτ.

ἰδίας οἰκίας ἐριουργούς καὶ σκυτοτόμους καὶ κναφεῖς καὶ τοὺς ἀπαιδευτοτάτους τε καὶ ἀγροικοτάτους ἐναντίον μὲν τῶν πρεσβυτέρων καὶ φρονιμωτέρων δεσποτῶν οὐδὲν φθέγγεσθαι τολμῶντας, ἐπειδὰν δὲ τῶν παίδων αὐτῶν ἰδίᾳ λάβωνται καὶ γυναικῶν τινῶν σὺν αὐτοῖς ἀνοήτων, θαυμάσι' ἄττα διεξιόντας, ὡς οὐ χρὴ προσέχειν τῷ πατρὶ καὶ τοῖς διδασκάλοις, σφίσι δὲ πείθεσθαι»¹. Παρανοῶν δὲ τοὺς θεῖους λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ταῦτα καὶ πάλιν κατὰ τῶν χριστιανῶν φθέγγεται: «Ὁ δὲ διδάσκων τὸν Χριστιανῶν λόγον τοιαῦτά φησιν· οἱ σοφοὶ γὰρ ἀποτρέπονται τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα, ὑπὸ τῆς σοφίας πλανώμενοι καὶ παραποδιζόμενοι»². Ὁ Κέλσος πιστεύει ὅτι οὐδεὶς σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος, οὐδεὶς φρόνιμος εἶναι δυνατόν ν' ἀποδεχθῆ τοὺς διὰ νηπίους καὶ ἡλιθίους προοριζομένους λόγους τῶν Χριστιανῶν: «Οὐδεὶς γοῦν φρόνιμος πείθεται τῷ λόγῳ», διὸ καὶ ὁ διδάσκαλος τῶν Χριστιανῶν «καταφεύγει δὲ ἐπὶ νηπίους καὶ ἡλιθίους ἀγροίκους λέγων αὐτοῖς· φεύγετε τοὺς ἰατρούς. Ὅρατε μήποτε τις ὑμῶν ἐπιστήμης ἐπιλάβητε· κακὸν γὰρ ἔστιν ἐπιστήμη· γνῶσις δὲ σφάλλει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας· ἵνα μὴ ἀπολλύησθε ἀπὸ σοφίας, φησίν, ἐμοὶ προσέχετε· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς σώσω μόνος»³.

2. Ὁ Ὠριγένης (185-253/4) ἀποκαλεῖ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους τοῦ Κέλσου συκοφαντίας. Εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἤδη δι' αὐτῆς τῆς πίστεώς των ἐπιβάλλεται ὡς καθῆκον ἡ συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος μελέτη καὶ γνῶσις τῆς Ἀληθείας καὶ Σοφίας. «Τὸ μὲν οὖν ἀληθῶς πεπαιδεῦσθαι οὐ κακόν· ὁδὸς γὰρ ἐπ' ἀρετὴν ἔστιν ἡ παιδείσις· τὸ μέντοι γε ἐν πεπαιδευμένοις ἀριθμεῖν τοὺς ἐσφαλμένα δόγματα ἔχοντας, οὐδ' οἱ Ἑλλήνων σοφοὶ φήσουσι... Καὶ οὐ κωλύει γε πρὸς τὸ γινῶναι Θεόν, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖ τὸ πεπαιδεῦσθαι, καὶ λόγων ἀρίστων ἐπιμεμελῆσθαι, καὶ φρόνιμον εἶναι. Καὶ ἡμῖν μᾶλλον πρέπει τοῦτο λέγειν ἢ Κέλσῳ»⁴. Οἱ χριστιανοὶ διδάσκαλοι ἐν εὐχον-

1. Ἐνθ. ἀνωτ.

2. Αὐτόθι.

3. Ἐνθ. ἀνωτ. ἐν τέλει τοῦ III βιβλίου.

4. Migne, PG 11,985 A/B.

ται καὶ προθοῦν, νὰ μεταδώσουν εἰς πάντας, εἰ δυνατόν, τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀληθῆ παιδείαν καὶ μόρφωσιν. Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι εἶναι εὐπρόσδεκτοι εἰς τὴν νέαν Θρησκείαν, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ ἀπλοῖκοι καὶ ἀπαιδευτοὶ. Ἡ ἀληθῆς μόρφωσις καὶ παιδεία δὲν εἶναι τι τὸ κακόν· τὸ ὑναντίον ἢ μόρφωσις τοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ καὶ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἀρετὴν : «Ἡμεῖς μὲν οὖν καὶ τοὺς ἀπὸ φιλοσόφων δογμάτων, ὄση δύναμις, προκαλούμεθα ἐπὶ τὴν καθ' ἡμᾶς θεοσέβειαν, τὸ ἐξαιρετόν καὶ τὸ εἰλικρινὲς αὐτῆς παριστάντες»¹.

3. Ἐν τῷ περιφήμῳ διαλόγῳ τοῦ Μινουκίου Φήλικος (180/92 ἢ ἀρχὰς γ' αἰ.) «Octavius» ἐμφανίζεται ὁ ἔθνικὸς Καϊκίλιος κατηγορῶν τοὺς χριστιανούς ὡς ἀμορφώτους, ξένους πάσης παιδείσεως, ἀσήμους καὶ περὶ τὰς συνήθεις χειρωνακτικὰς ἐργασίας ἀσχολουμένους (*studiorum rudes, literarum profanos, expertes artium etiam sordidarum*), ὡς σύλλογον ἀμαθῶν ἀνθρώπων καὶ εὐπίστων γυναικῶν τῆς κατωτάτης ὑποστάθμης (*de ultima faece collectis imperitioribus et mulieribus credulis*), ὡς ὄχλον ἔχοντα φωτοφοβίαν, ἀφοῦ ἀποφεύγει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας (*latebrosa et lucifuga natio*)². Ὁ Ὀκτάβιος, ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπαντᾷ : «Δὲν ἀποτελοῦμεν οἱ χριστιανοὶ τὸν κατώτερον ὄχλον, ἐπειδὴ ἀρνούμεθα ν' ἀποδώσωμεν ὑμῖν τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐπρέπειαν (*nec de ultima statim plebe consistimus, si honores vestros et purpuras recusamus*), ἐὰν δὲ ὀνομαζώμεθα περιφρονητικῶς πτωχοί, τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἐντροπήν (*quod plerique pauperes dicimur, non est infamia nostra*)»³. Ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἔθνικῶν καὶ τῶν ἀπαντήσεων τῶν χριστιανῶν φαίνεται σαφῶς — τοῦθ' ὅπερ καὶ δι' ἄλλων πολλῶν μαρτυριῶν ἀποδεικνύεται —, ὅτι δηλ. ἡ πρὸς τοὺς χριστιανούς περιφρόνησις τῶν ἔθνικῶν ὠφείλετο εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀπετέλουν σύλλογον ἀπαιδευτῶν, ἀγροίκων καὶ ἀμορφῶτων ἀνθρώπων⁴.

1. Ὁριγ., Κατὰ Κέλσου, παρὰ Migne, PG 11,996B.

2. Μινουκ., Φήλικ., Octavius 5,4· 8,4.

3. Ἐνθ. ἀνωτ. 31,6· 36,3.

4. Πρβ. π.χ. Τερτυλλιανοῦ (160 - 220/22 μ.Χ.), Adv. Prax.

Ὁ διδάσκαλος τοῦ Λακταντίου Ἀρνώβιος († ca 327), διὰ τοῦ ἔργου του «Adversus nationes» ἀπέκτησεν ἤδη τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπιστήμης, ἐπειδὴ ἔφερε ταύτην ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ¹.

Ἐν τέλει μνημονευτέος ὁ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης (361/3), ὅστις ἐπανέλαβε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Κέλσου, ὅτι δηλ. ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε συνηρίθμησε μεταξύ τῶν πιστῶν ὁπαδῶν της καὶ ἄνδρας τῆς Ἐπιστήμης καὶ σοφοῦς².

4. Ἀκριβῶς δὲ διὰ ν' ἀποσεῖση τὰς κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐπὶ ἀπαιδευσίᾳ κατηγορίας, ἀνέλαβεν ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος (ca 347-419/20), ὑπέικων καὶ εἰς τὰς συνεχεῖς παροτρύνσεις τοῦ μαθητοῦ καὶ φίλου του Dexter, νὰ συντάξῃ περὶ τὸ 392, ἐν Βηθλεὲμ ἀσκούμενος, τὸ περίφημον καταστήσαν τὸ ὄνομά του ἔργον «De viris illustribus» (περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν), ὅπερ ἀπετέλει καὶ τὸν πρῶτον Catalogus scriptorum ecclesiasticorum. Διὰ τοῦ ἔργου του ὁ Ἰερώνυμος προὔτίθετο κυρίως ἀπολογητικὸν σκοπὸν, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ ἐσκόπευε ν' ἀναιρέσῃ τὸν ὑπερήφανον ἰσχυρισμὸν τῶν ἐθνικῶν ὅτι ἐκέκτηντο μεγάλους σοφοὺς καὶ πλουσιωτάτην γραμματείαν, τῆς ὁποίας ἔστεροῦντο οἱ χριστιανοί, ὡς ἀπαιδευτοὶ καὶ ἄξεστοι.

κεφ. 3: «Simplices enim quique, ne dixerim imprudentes et idiotae, quae maior semper credentium pars est...». Λακταντίου (μετὰ τὸ 317 †), Divin. Instit. 5,1,18: «Non credunt ergo (sc. gentiles) divinis, quia furo carent, sed ne illis quidem qui ea interpretantur, quia sunt et ipsi aut omnino rudes aut certe parum docti, nam ut plane sint eloquentes perraro contingit».

1. Adv. nat. 2,5.

2. Ἰδὲ C. J. Neumann, Juliani imperatoris librorum contra Christianos quae supersunt, Lipsiae 1880 σ. 163. ἑ. Νεωτέρα ἔκδ. ὑπὸ J. Bidez - F. Cumont, Juliani imperatoris epistulae, leges, poematia fragmenta varia, Paris 1922 καὶ τοῦ J. Bidez, Discours, Paris 1932 I, 1 καὶ Lettres, Paris 1924 I, 2. Ἀρίστη μονογραφία παραμένει ἡ τοῦ J. Bidez, La vie de l'empereur Julien, Paris 1930 (μετάφρ. εἰς τὴν γερμανικὴν: München 1947⁵, Heidelberg 1956). Ὅρα ἐπίσης τὴν Ἐκκλησι. Ἱστορίαν τῶν Fliche - Martin, III, 183 - 204. Bihlmeyer - Tüchle I, 215. G.G. Riccio ti, Giuliano l' Apostata, Milano 1956. - Ἠρβ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως σηλητευτικῶς, ἐν Migne, PG 35, 532 ἐέ.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Οἱ συνεφημέριοι.

Εἰς τὰς ἐνορίας πού ἔχουν περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς ἐφημερίους, οὗτοι πρέπει νὰ προσέχουν ὥστε ἡ συνεργασία των καὶ γενικώτερον αἱ μεταξύ των σχέσεις νὰ εἶναι ἀσκίαστοι ἀπὸ διαφορὰς καὶ προστριβὰς. Ὁλη ἡ ἐνορία εἶναι μία μονὰς ἀγάπης. Τὰ μέλη της πρέπει νὰ συνδέη ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ὁ θεῖος Ἀπόστολος καλεῖ «σύνδεσμον τῆς τελειότητος», ὁ ἴδιος δὲ ὁ Κύριος ἐξαίρει ὡς τὸ κύριον γνώρισμα τῶν ἀνηκόντων εἰς Αὐτόν. Ὑπόδειγμα λοιπὸν ζῶν τῆς τοιαύτης ἀγάπης, ὀφείλουν νὰ δίδουν μὲ τὴν μεταξύ των ἀγάπην οἱ συνεφημέριοι, «τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι» καὶ πάντα ποιοῦντες, ὥστε ὁ μεταξύ των ἀσπασμὸς κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, περίξ τῆς Ἀγίας Τραπέζης, νὰ εἶναι ὄχι ἓνας τύπος, ἀλλ' ἐπισφράγισις μιᾶς πραγματικότητος. Δυστυχῶς, εἰς ὄχι ὀλίγους ναοὺς, αὐτὸς ὁ τέλειος καὶ ἐποικοδομητικὸς δι' ὅλην τὴν ἐνορίαν σύνδεσμος δὲν ὑφίσταται, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν μάλιστα σοβαροὶ λόγοι. «Πολλάκις ἡ ἔλλει-

---

Ὁ Ἱερώλυμος ὁμολογεῖ μὲν ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ ἔργου του ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ πρώτοι ὀπαδοὶ τούτου προήρχοντο ἐκ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν τάξεων, διὸ καὶ ἐλάχιστοι τούτων κατεῖχον ἀνωτέραν μόρφωσιν· ἀλλ' ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ προΐοντι οἱ χριστιανοὶ ἀπέκτησαν ὀπαδοὺς πεπαιδευμένους καὶ σοφοὺς, δυναμένους νὰ συγκριθῶσι καὶ πρὸς μεγάλους τῆς ἀρχαιότητος συγγραφεῖς, μάλιστα ὑπερβάλλοντας τούτους εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἀληθειῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν καὶ θεολογικῶν. Πρὸς τοῦτο ἀπαριθμεῖ 135 συγγραφεῖς, ὧν τὰ ἔργα ἀναλύει ἐν ἰσαριθμοῖς κεφαλαίοις, διαλαμβάνων ἐν τῷ τελευταίῳ καὶ περὶ τῶν ἑαυτοῦ συγγραφῶν. Τὸ ἔργον δ' ἀκριβῶς τούτο προσεπορίσατο εἰς τὸν Ἱερώλυμον καὶ τὸν τιμητικώτατον τίτλον τοῦ «Πατρὸς τῆς Πατρολογίας».

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ψις κατανοήσεως, αἱ μικροπαρεξηγήσεις, ἡ ἀλληλοὑπόβλεψις σπεύρου ἀκάνθας μεταξύ τῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν» (λέξεις πού δὲν πρέπει νὰ εἶναι κεναί), μὲ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἱερέως νὰ χωλαίνῃ καὶ οἱ ἐνοριῖται νὰ σκανδαλίζωνται. Μὲ ὀλίγην καλὴν θέλησιν, μὲ τὴν εὐαγγελικὴν γενναιότητα καρδίας, αὐτὴ ἡ κατάστασις θὰ ἠδύνατο ταχέως νὰ ἐξαλειφθῆ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει.

Καλλιφωνία καὶ ὀρθοφωνία.

Ἡ καλλιφωνία, διὰ τὸν λειτουργόν, εἶναι ἐν τάλαντον πού δὲν ἔχουν οἱ πολλοί. Ἡ ὀρθοφωνία ὅμως εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται δι' ὅλους. Ὅταν λέγωμεν ὀρθοφωνίαν, ἐννοοῦμεν τὴν ἀνάγνωσιν, ἀπαγγελίαν ἢ καὶ ψαλμωδίαν πού γίνονται μὲ σεμνὸν ὕφος, μὲ τὸν σωστὸν τονισμόν καὶ μὲ καθαρότητα εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν νοημάτων, εἴτε πρόκειται δι' εὐχὰς εἴτε διὰ μελλόμενα μέρη τοῦ ἱερατικοῦ λόγου κατὰ τὴν θεῖαν λατρείαν.

Πρὸς τοῦτο χρειάζεται προσοχή, ἀλλὰ καὶ κάποια σχετικὴ προετοιμασία, ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως εἰς τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα καὶ ἄλλα τμήματα τῶν ἀκολουθιῶν, τὰ ὁποῖα ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ ἢ μέλπει χωρὶς νὰ εἶναι πάντοτε τὰ αὐτά. Ἡ τοιαύτη ὀρθοφωνία διακρίνει τὸν ἐπιμελῆ εἰς τὰ καθήκοντά του λειτουργόν, ἐμπνεομένη καὶ ὑπαγορευομένη πρωτίστως ἀπὸ τῆς εὐσέβειαν καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ὁ λόγος καὶ ἡ μολπή τοῦ λειτουργοῦ ἀσκοῦν πλήρη καὶ ἰδεώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιάσματος καὶ ὅλαι σὶ κατὰ τὴν λειτουργικὴν σύναξιν παριστάμενοι ψυχαὶ ὠφελοῦνται χωρὶς κενά.

Αἱ λειτουργικαὶ ἀπορίαι.

Αἱ ὑποβαλλόμεναι εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπορίαι καὶ ἐρωτήσεις ἐπὶ διαφόρων λειτουργικῶν καὶ συναφῶν ζητημάτων ἐκ μέρους αἰδεσιμωτάτων ἀναγνωστῶν του, ἀφ' ἧς συνεστήθη ἡ στήλη τῶν εἰς αὐτὰς ἀπαντήσεων, εἶναι τόσαι ὥστε νὰ δεικνύουν ἄρκετὰ εὐγλώττως πόσον ζωηρῶς ἐνδιαφέρεται ὁ Ἐφημεριακὸς μας κλῆρος διὰ τὴν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτέλεσιν τῶν σημαντικῶν καὶ ἁγιαστικῶν καθηκόντων του εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας. Ἡ στήλη αὐτὴ εἶναι ἐλκυστικὸν ἀνάγνωσμα δι' ὅλους τοὺς ποιμένας μας, οἱ ὅποιοι εὐρίσκουν εἰς αὐτὴν πολ-

λά στοιχεῖα χρήσιμα διὰ τὸ ἔργον των, ἀσχέτως ἂν αἱ ἐκάστοτε ὑποβαλλόμενα ἀπορίαι συναδέλφων των εἶναι ἢ ὄχι καὶ ἰδικαί των. Διότι αἱ ἀπαντήσεις, ὀφειλόμεναι εἰς εἰδικὸν ἐπιστήμονα τοῦ Πρακτικοῦ τῆς Θεολογίας κλάδου, εἶναι ἐμπεριστατωμένοι καὶ ἡ διδακτικότης των εὐρυτέρα τῆς ἀπορίας, ἢ ὅποια ἐκάστοτε τὰς προκαλεῖ. Συνιστῶμεν λοιπὸν εἰς ὅλους τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἀναγνώστας μας τὴν τακτικὴν καὶ προσεκτικὴν παρακολούθησιν τῆς στήλης ταύτης.

Ζῆλος καὶ... ζῆλος.

Ἄλλο φωτεινὸς ζῆλος καὶ ἄλλο φανατισμὸς ἢ «ζῆλος οὐ κατ' ἐπίγνωσιν», ὅπως τὸν χαρακτηρίζει ἡ Ἁγία Γραφή. Τὸν πρῶτον ὁ Ἐφημέριος πρέπει νὰ τὸν ἔχη ὁ ἴδιος καὶ νὰ τὸν καλλιεργῇ μεταξὺ τῶν ἐνοριτῶν του. Τὸν δεύτερον ἔχει καθῆκον νὰ τὸν ἐξαλείψῃ εἰς τὰς ψυχὰς ὅπου τυχὸν ἐμφανίζεται καὶ νὰ τὸν μεταβάλῃ, μὲ τὸ ἰδικὸν του παράδειγμα καὶ μὲ τὰς νουθεσίας του, εἰς ζῆλον φωτεινὸν καὶ ὑγιᾶ πνευματικῶς.

Ὁ «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλος» ἔχει ζημιώσει τὴν Ἐκκλησίαν καθ' ὅλον τὸν μακραιῶνα βίον της. Ἡ στενόκαρδος θρησκευτικὴ ἀντίληψις προκαλεῖ τὸ σχίσμα καὶ τὰς διαιρέσεις, αὐτὴ δὲ ἡ ἴδια καὶ τὰς διαιωνίζει, πλήττουσα τὴν καρδίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸ κορυφαῖόν του νόημα ποῦ εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἄν λοιπὸν ὁ Ἐφημέριος θέλῃ νὰ ἴδῃ πραγματικὴν πνευματικὴν πρόοδον εἰς τὴν ἐνορίαν του, ἄς προσέχη πάντοτε, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ τόπον διὰ νὰ φυτρώσῃ καὶ ἀναπτυχθῇ, ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, ἢ ἐκτρωματικῆς εὐσέβειας τοῦ «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλου».

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Τί προσφέρει ;

1. Μελετῶν κανείς τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα γυρίζονται καὶ παίζονται εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ἢ ξένους Κινηματογράφους, διαπιστώνει ὅτι ἓνα μικρὸν, ἐλάχιστον ποσοστὸν ἀναφέρεται εἰς τὰς οἰκογενεῖας θεμάτων, τὰς ὁποίας προηγουμένως ἐξεθέσαμεν. Ὑπάρχουν πρᾶγματι φιλμς, τὰ ὁποῖα φέρουν ἐνώπιον τῶν θεατῶν των μορφὰς ἱστορικές, ἢ περιόδους μὲ γεγονότα σημαντικά, ἢ ὑλοποιοῦν τὰς ἰδέας καὶ τὰς συλλήψεις μεγάλων ἔργατων τοῦ δράματος ἢ τοῦ μυθιστορήματος. Τὰ φιλμς αὐτὰ ἀποτελοῦν στοιχεῖα ἀξιόλογα εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ Κινηματογράφου.

2. Πέραν ὅμως αὐτῶν ὑπάρχει μία ἐπίμονος καὶ ἐν πολλοῖς ἀρρωστημένη ἐνασχόλησις ἐκ μέρους τῆς τέχνης τῆς ὀθόνης εἰς τὰ θέματα τοῦ σέξ. Ἀπὸ ὅλον τὸν κύκλον τοῦ ἀνθρωπίνου προβληματισμοῦ ἀπομονώνει τὸ θέμα τοῦτο καὶ τὸ κάνει «ὑπερθέμα» καὶ «ὑπερπρόβλημα». Ὡσὰν νὰ μὴ ὑπάρχη τίποτε ἄλλο εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σεξουαλικὸν πάθος καὶ νὰ ἤμπορῇ νὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος πλήρη ἐσωτερικὴν ἱκανοποίησιν καὶ δικαίωσιν ζωῆς ἐπιδιδόμενος εἰς μίαν ἄκρατον ἀπόλαυσιν τῆς σαρκός.

Ὁ πανσεξουαλισμὸς τοῦ συγχρόνου Κινηματογράφου καταφαίνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πληθὺν τῶν ταινιῶν, τῶν ἀφιερωμένων ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ σέξ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν νοοτροπίαν, ἢ ὁποία διακρίνει τοὺς παραγωγούς, νὰ ἀναμιγνύουν καὶ εἰς ὅποιοδήποτε ἔργον σκηναὶς ἔρωτος ἢ σεξουαλικῆς βίας ἢ ἀκόμη καὶ διαστρόφων ἐκδηλώσεων.

3. Ἐνα δεῦτερον θέμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν δεῦτερον πόδα τοῦ σημερινοῦ Κινηματογράφου, εἶναι ἡ κατασκοπεῖα καὶ τὸ ἐγκλήμα. Ἡ κατασκοπεῖα μὲ τὴν μυστηριώδη ἐμφάνισιν καὶ ἐξαφάνισιν τῶν πρακτόρων της, μὲ τὰ ἀόρατα νήματα τῶν ἐνεργειῶν της καὶ τοὺς τρόπους, τοὺς ὁποίους χρησιμοποιοεῖ διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν ἀστυνομικὴν παρακολούθησιν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ διάφορα ἐγκλήματα, μὲ τὰς βιαιότητας καὶ τὰς συγκλονιστικὰς σκηναὶς των προσφέρονται ὡς ὑλικὸν ψυχαγωγίας καὶ μορφώσεως εἰς τοὺς ταλαιπωρημένους συγχρόνους θεατὰς καὶ εἰς τὴν νεότητα, ἢ ὁποία κατακλύζει τὰς αἰθούσας τῶν Κινηματογράφων.

4. Τὴν κυριαρχίαν, δὸς δ' εἰπεῖν τυραννίαν τοῦ σέξ, τῆς κατασκοπείας καὶ τοῦ ἐγκλήματος εἰς τὸν Κινηματογράφον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν διαπιστώσῃ ὄχι μόνον παρακολουθῶν τὰς προβολὰς τῶν φιλμς, ἀλλὰ παρατηρῶν καὶ τὰς διὰ τῶν πανῶ ἢ τῶν σχετικῶν

δημοσιεύσεων διαφημίσεις των. Πρέπει όπωσδήποτε τó έργο νά διαφημισθῆ ως έργο σέξ και έγκλήματος. Αί εικόνες του, αί όποιοι θά αναρτηθούν και αί όποιοι θά προσελκύσουν τούς θεατάς, πρέπει άπαραιτήτως νά είναι αναπαραστάσεις τραγικών έγκλημάτων ή ύπερτολμηρών σκηνών σεξουαλικής ζωής. Και εάν ό τίτλος τού έργου ή, τó περιεχόμενον δέν διευκολύνη άμέσως εις μίαν τοιαύτης φύσεως διαφήμισιν, θά πρέπει νά έφευρεθῆ ένας νέος τίτλος ή μία τολμηρά σκηνή νά προβληθῆ με άκόμη τολμηρότερον τρόπον. Χαρακτηριστικόν παράδειγμα αναφέρομεν έργο, τó όποιον έσχάτως προσβλήθη εις τούς άθηναικούς Κινηματογράφους. Πρόκειται διά τó ψυχολογικόν δράμα τού σκηνοθέτου Φρανσουά Τρυφφώ, τó όποιον παρουσιάστηκε εις τήν Γαλλίαν με τόν άρχικόν του τίτλον και όταν έφθασεν εις τήν Ελλάδα μετωνομάσθη και επήρε τόν ελληνιστικόν τίτλον «Αμαρτωλές σχέσεις», ώστε νά εξασφαλίση τήν προσέλευσιν τών ενδιαφερομένων διά τó σέξ θεατῶν του.

*Εκπλήσεται κανείς όταν βλέπη τόν τρόπον με τόν όποιον διαφημίζουν τó έμπόριόν των οί «Έλληνες κινηματογραφισταί.

*Ιδού μερικοί από τούς χαρακτηριστικούς τίτλους και ύποτί-
τλους των:

ΟΙ 2 ΠΑΡΘΕΝΟΙ ΚΑΙ Η ΕΥΑ (Πυρηνική έκρηξις ΓΕΛΙΟΥ και ΣΕΞ. "Ένα άνεκδιήγητο ζέσπασμα έρωτικού πόθου!!).

3 ΚΑΤΕΡΓΑΡΗΔΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ (θά σάς διδάξη τήν επίσημονική άπάτη) (Με τήν ΒΟΜΒΑ τού ΣΕΞ ΒΕΡΟΝΙΚ ΒΕΝΤΕΛ).

ΠΡΑΚΤΩΡ ΦΡΕΝΤΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΔΟΚΤΟΡΟΣ ΠΑΞ.
("Ένας Πράκτωρ πολύ μοντέρνος με άμέτρητα μυστικά όπλα και —φυσικά— άχόρταγος για έρωτα. Μόρτεν Γκρούνβαλντ—"Έσου Πέρσον ή άκόλαστη τού «έρωτισμού». Στην ταινία πού όλοι θά δοϋν δυό και τρεΐς φορές...όχι μονάχα για τó πολύ τολμηρό γυμό της).

ΘΑ ΣΥΝΑΝΤΗΘΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΚΟΛΑΣΙ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ.
ΧΩΡΙΣ ΤΙΜΗ.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ 6ης ΓΕΦΥΡΑΣ (άνοίγει ό φάκελλος τής μεγαλυτέρας ληστείας τού αιώνος!).

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗΝ ΚΑΖΑΜΠΛΑΝΚΑ
(ένας κολοσσός κατασκοπείας και βίαιης περιπετειάς).

ΛΟΝΔΙΝΟ, Η ΜΕΓΑΛΗ ΛΗΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΙΝΟΥ (τέλειον έγκλημα, δραματικά διώξεις, ύπεραστυνομικό μεγαλόου-
γημα).

Σημειώνομεν ότι αί άνωτέρω διαφημίσεις έχουν ληφθῆ από

ἐν καὶ μόνον φύλλον ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, «ΤΑ ΝΕΑ» τῆς 4 Μαρτίου 1967.

Καὶ ὅπως διαπιστώνει κανεὶς ὀλοκάθαρα, ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλουσίαν διαφήμισιν τοῦ Κινηματογράφου ἀπουσιάζουν καὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ μορφαι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ποῦ θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ψυχαγωγῆσουν κατὰ τρόπον ἀνώτερον τὸν ἄνθρωπον καὶ παραμένει τὸ σὲξ καὶ τὸ ἐγκλημα.

Μὲ τὴ πλήμμυραν αὐτὴν τῆς χυδαιότητος καὶ τῆς σεξομανίας, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν ἐνασμένισιν περὶ τὸ ἐγκλημα ὁ Κινηματογράφος γίνεται εἰσηγητῆς τοῦ πανσεξουαλισμοῦ καὶ τῆς ἐγκληματικότητος εἰς τὴν σύγχρονον κοινωσίαν.

5. Τὸ ὑπόβαθρον τῆς τιοαύτης εἰσφορᾶς εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν δὲν εἶναι ἄγνωστον. Κατ' ἀρχὴν εἶναι ἡ ἐμπορικότης, ἥτις ὡς βασικὸν κίνητρον ἀναζητεῖ ὄχι τὸ ἐπωφελὲς καὶ συντελεστικὸν εἰς χαλάρωσιν τῆς ἐντάσεως καὶ ἀγωγὴν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ κεντρίζον εὐρυτέρας μάζας καὶ δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ ὁμαδικὴν ὑστερίαν καί, κατὰ συνέπειαν, συρροὴν καὶ κέρδος. Τὸ σὲξ ἀναζητεῖται καὶ παρουσιάζεται μὲ τόσῃ λεπτομέρειαν καὶ τόσῃ ἀναίδειαν εἰς τὰ φίλμς, ὄχι διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν προσφέρεται ὑγιὲς ἀγωγή, ἀλλὰ διότι κεντρίζει τὴν περιέργειαν καὶ μαζεύει τοὺς θεατάς.

Τὸ 1962 εἶχε συνέλθει εἰς Παρισίους ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ἐπιφορισμένη μὲ τὴν μελέτην τῶν θεμάτων τῆς οἰκογενείας. Εἰς μίαν τῶν συγκεντρώσεων τοῦ Συνεδρίου αὐτοῦ ἐγένετο μία καταπληκτικὴ ἀποκάλυψις. Ὁ ἐκπρόσωπος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ὁμιλήσας διὰ τὸν Κινηματογράφον καὶ διὰ τὴν ἀντίδρασιν ἐναντίον τῶν ἀνηθικῶν φίλμς, τὰ ὅποια παράγει καὶ λανσάρει εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν τοῦ Χόλλυγουντ. Τὸ Ἐθνικὸν Χριστιανικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀμερικῆς (National Christian Council), εἶπεν, ἔχει ἕνα εἰδικὸν Γραφεῖον εἰς τὸ Χόλλυγουντ. Καὶ αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ ἐλέγχῃ, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὴν παραγωγὴν. Ἄλλ' ἐδῶ εἶναι τὸ καταπληκτικόν. "Ὅταν αἱ ἀντιδράσεις τοῦ Γραφείου τούτου ἀναγκάζουν τοὺς παραγωγοὺς νὰ περικόψουν ὀρισμένας σκηνὰς ἀπὸ τὰς ταινίας των, αἱ ὅποιαι χαρακτηρίζονται ὡς ὑπερβολικὰ τολμηραί, τότε ἐκεῖνοι προβαίνουν εἰς διπλὴν ἐκδοσιν τῆς ταινίας. Γυρίζουν μίαν ἄνευ τῶν σκηνῶν, διὰ νὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, καὶ μίαν μὲ τὰς τολμηρὰς σκηνὰς, διὰ νὰ τὴν λανσάρουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν (9). Καὶ δι' αὐτό, προσέθεσεν ὁ ὁμιλητῆς, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσω συγγνώμην ἐξ ὀνόματος τῆς χώρας μου.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἐμπορικότητα, αἰτία τῆς καταστάσεως

αὐτῆς εἶναι καὶ ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ποιότης τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ Κινηματογράφου. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι ἥρωες σκανδάλων καὶ ἀντικοινωνικῶν πράξεων, ὅχι μόνον ὅταν ὁ κινηματογραφικὸς φακὸς τοὺς φωτογραφίῃ ὑποκρινομένους διαφόρους ρόλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν καὶ ἀτομικὴν ζωὴν. Ὁ παγκόσμιος τύπος δὲν παύει νὰ ἀσχολῆται μὲ τοὺς ἀλλεπαλλήλους γάμους των καὶ τὰ διαζύγια των καὶ τὰς αὐτοκτονίας των καὶ τὰ τόσα ἄλλα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ βεβαρημένον ἱστορικὸν τῆς ζωῆς των. Καὶ αὐτοὶ ἀναλαμβάνουν νὰ διαπαιδαγωγήσουν τὴν νέαν γενεάν καὶ νὰ τῆς δείξουν πῶς πρέπει νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπικοινωνίας τῶν δύο φύλων.

Τί τὸ παράδοξον, ὅτι ἡ θεωρουμένη ἀγωγή, ἡ προσφερομένη διὰ τοῦ Κινηματογράφου, δὲν εἶναι πλεόν ἀγωγή, ἀλλὰ μαζικὴ καθοδήγησις εἰς τὴν καταστροφὴν;

Τοὺς καρποὺς αὐτῆς τῆς ἐκτροχιάσεως τοῦ Κινηματογράφου τοὺς γεύομεθα καθημερινῶς. Ὅσάκις διαπράττεται μία μεγάλη ληστεία, ὁ Τύπος σπεύδει μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι ὁ δράστης συνέλαβε τὴν φωτεινὴν ἰδέαν του παρακολουθῶν κάποιαν ἀπὸ τὰς ἀστυνομικὰς ταινίας. Καὶ ὅσάκις ἔρχεται εἰς τὸ φῶς ὀποιαδήποτε ἀπαισία πράξις βιασμοῦ ἢ ἐκθεμελιώσεως τῆς οἰκογενείας, ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἐπεξήγησις, ὅτι ὁ Κινηματογράφος ἔπαιξε τὸν πρωταρχικὸν ρόλον εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν μὲ τὴν ὤθησιν τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὸν διαπράξαντα αὐτήν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΔΙΟΝΤΣΙΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι,
ὅτι τὰ Ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια χορηγοῦν εἰς
τοὺς κληρικοὺς στεγαστικὰ δάνεια, ἐπὶ τῇ αἰ-
τήσει τῶν ἐνδιαφερομένων.

ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ ΟΜΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΣΦΑΓΙΑΣΘΕΝΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1942-1945

Τὴν 30ὴν Ἀπριλίου 1968 ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου κ. Τίτος ἐτέλεσεν ἐν Παραμυθίᾳ ἐπιμνημόσυνον δέησιν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος σφαγιασθέντων 13 ἱερέων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν κατὰ τὰ ἔτη 1942-1945. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ ὁ Σεβασμιώτατος ἐξεφώνησε τὸν ἐξῆς ἐπιμνημόσυνον λόγον :

Ἐπὶ τῇ ἐδσήμεν ταύτῃ ἡμέρᾳ τῆς εορτῆς τοῦ ἐν ἀγίοις ἡμῶν Πατρὸς Δονάτου, Ἐπισκόπου Ἐδρούσας, τοῦ θαυματουργοῦ καὶ πολιοῦχου τῆς Ἱερῶς ἡμῶν Μητροπόλεως, τελοῦμεν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῶ στηθέντος μνημείου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος σφαγιασθέντων ἱερέων αὐτῆς, δέκα τριῶν τὸν ἀριθμὸν, ὑπὸ τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1942-1945.

Εἰς τὴν μαρτυρικὴν ταύτην πόλιν τῆς Παραμυθίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕτερον μνημεῖον νοτιώτερον αὐτῆς κεῖται πρὸς τιμὴν τῶν ἐν ἔτει 1943 φονευθέντων ὁμαδικῶς 49 προκρίτων αὐτῆς παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος ἡμῶν, προστιθέμενον τὸ ἥρωον τοῦτο τῶν ἱερέων τῆς Ἱερῶς ἡμῶν Μητροπόλεως, θὰ προβάλλῃ ὡς ἄλλος τηλαυγῆς φάρος ἐν ἀπάσῃ τῇ περιοχῇ ταύτῃ τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου, ἐν ἣ τὸ ἔνδοξον ἱστορικὸν Σοῦλι περιλαμβάνεται καὶ σκληραὶ μάχαι διεξήχθησαν πάλαι τε καὶ προσφάτως κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ τῆς μακροαἰῶνος δουλείας, τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, δηλοῦν περικοτώνως τὸ ἀκατάβλητον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, τὴν γενναιοψυχίαν καὶ καρτερικότητα τῶν θυσιασθέντων κληρικῶν, ὡς καὶ τὴν διὰ τῆς ἡρωϊκῆς αὐτῶν ἀντιστάσεως ἐπελθοῦσαν ἀναπτέρωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν, τὴν νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος καὶ τὴν ὀλοσχερῇ τούτων ἐξουθένωσιν ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Δι' ὅσων δεινῶν οἳτοι ὑπέστησαν καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῶν θανάτου ἀπέδειξαν διὰ πολλοστήν φοράν τὴν ἀπαράμιλλον ἀξίαν τῆς συμβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁρθοδόξου Ἐφημεριακοῦ Κλήρου εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν. Οὐ μόνον δὲν ὑπέστησε τὸ τετιμημένον Ἑλληνικὸν ῥάσον εἰς αὐτάς, ἀλλ' ἐπροωστάτησε μάλιστα, ὡς ἀναφέρει ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία, ἐμψυχῶσαν τοὺς

ἀπανταχοῦ ἀγωνισθέντας Ἕλληνας χριστιανούς κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

Στοιχοῦντες οἱ θανατωθέντες οὗτοι τῷ ἐξόχῳ παραδείγματι τοῦ Ἱερομονάχου Σαμουὴλ τῆς Ἱερῶς Μονῆς τοῦ Κουγκίου Σουλίου καὶ ὅσων ἄλλων προμάχων τῆς ἀσωμότητος ἡμῶν πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ὑπηρέτησαν τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα λίαν θεαρέστως καὶ εὐδοκίμως, πιστοὶ γενόμενοι ἀχρι θανάτου, κατὰ τὸ Γραφικὸν λόγιον. Ὅπουδήποτε ὑπηρέτησαν, ὡς ἐφημέριοι τῆς θεοσώστου ταύτης παραμεθορίου Μητροπόλεως, διεκρίθησαν διὰ τε τὴν ἄκραν αὐτῶν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἀκραίην αὐτῶν ἐθνικὰ φρονήματα, σθεναρῶς ἀγωνισθέντες κατὰ τῶν ἐπιδρομέων καὶ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν καὶ ὑπερμαχήσαντες τῶν ιδεωδῶν τοῦ Ἔθνους ἡμῶν. Ἐντεῦθεν ἢ κατ' αὐτῶν μανία καὶ λύσσα τῶν πολεμίων ἐπεχείρησε διὰ τῆς μαρτυρικῆς τούτων ἐκτελέσεως νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τοὺς στυλοβάτας αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὡς ὁ φοῖνιξ ἀναγεννᾶται ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ, οὕτω καὶ διὰ τοῦ μαρτυρίου τῶν ἐδλαβεστάτων τούτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀνεβλάστησεν καὶ ἠδραιώθη ἡ πίστις εἰς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐλευθερίας.

Ἀναπολοῦμεν κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμήν τὰ φοβερὰ καὶ ἀνήκουστα δεινοπαθήματα αὐτῶν, τὰς διώξεις καὶ τὰς αἰχμαλωσίας, ὅσα ἢ κακία καὶ τὸ ἄσπονδον κατὰ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου μῖσος τῶν κακούργων καὶ τῶν ἀθέων ἐπέφερον κατ' αὐτῶν. Καλοκάγαθοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν οὗτοι διατελέσαντες, μηδένα ἀπολύτως ζημιώσαντες, ὑπέμειναν ἀγογγύστως τὸ μαρτύριον αὐτῶν, μιμούμενοι τὸν Σταυρωθέντα Σωτῆρα Χριστόν. Ἐδιώχθησαν, «ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἕτεροι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον»¹, ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ ἀναρτηθέντες ἐπὶ δένδρων, ἐκάησαν ζῶντες.

Ὅσα οὗτοι ὑπέστησαν ὑπερθυμίζον ἐἰς ἡμᾶς τὰ φορικτὰ βασανιστήρια τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως. Ὡς ἐκεῖνοι, οὕτω καὶ οἱ εὐσεβεῖς οὗτοι ἱερεῖς ὑπέστησαν ἡρωικῶς τὸ μαρτύριον, ἐπαληθευσάντων ἐν προκειμένῳ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς, ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς»². Διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῶν τέλους ἐπεσφράγισαν τὴν κατὰ Θεὸν ἐνάρετον καὶ χρηστὴν αὐτῶν πολιτείαν.

1. Ἐβρ. 11, 36-37.

2. Ρωμ. 8, 35-37.

Ἰλιγγιᾷ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς πληροφοροῦμενος ὅσα ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ὑπέστη. Εἰς τὴν διασωθεῖσαν ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς Ἱερῶς ἡμῶν Μητροπόλεως ἐνυπόγραφον ἔκθεσιν τοῦ τότε Μητροπολίτου Παραμυθίας Δωροθέου Νάσκαρη, τοῦ μετὰ ταῦτα Τρίκκης, περιγράφεται τὸ μαρτύριον ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Χάριν τῆς ἱστορίας καὶ ἵνα γνωσθῶσιν εἰς εὐρύτερον κοινὸν τὰ περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῶν τέλους, ἀναφέρομεν ἐν συνόψει τινὰ περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

1) Τοῦ ἱερέως Ἀνδρέου Βασιλείου, ἐφημερίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Καρτερίου Μαργαριτίου διατελέσαντος. Τούτου ἡ ἐξαιρετος χριστιανικὴ καὶ ἐθνικὴ δρασις, οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ καὶ ἡ σφοδρὰ αὐτοῦ ἀντίστασις κατὰ τοῦ ἐξισλαμισμού τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδ. Χριστιανῶν, ἐγένοντο αἰτία καταδώξεων καὶ ἐπανεπιλημμένης φυλακίσεως αὐτοῦ παρὰ τῶν Τουρκοαλβανῶν, παρὰ τῶν ὁποίων τελικῶς ἐξετελέσθη τῇ 24/10/1942, ἐν ᾧ μετέβαινε πρὸς τέλεσιν τῆς Θείας Λειτουργίας.

2) Τοῦ ἱερέως Βασιλείου Ἰωάννου ἐξ Ἀμπελώωνος Φιλιατῶν καὶ ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Σίδερης Φιλιατῶν ἱστορεῖται ἡ διὰ ριπῆς πολυβόλου ἐκτέλεσις αὐτοῦ παρὰ τῶν Τουρκοαλβανῶν τῇ 16 Ἰουνίου 1942, ἐν ᾧ ὤδενε πρὸς τὴν πόλιν τῶν Φιλιατῶν.

3) Τοῦ ἱερέως Σπυρίδωνος Νούτση, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Σπαθαρωίων. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται, ὅτι συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὑπέστη πλείστα ὄσας κακώσεις καὶ ἐξευτελισμούς, χρησιμοποιηθεὶς ὡς ὑποζύγιον καὶ ὑποχρεωθεὶς νὰ διανύσῃ μακρὰν ἀπόστασιν φέρων σάγμα, ἐκτελεσθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα καθ' ὁδὸν τῇ 8-12-1942, συνεπεῖα τῆς ὑπερόχου ἐθνικῆς αὐτοῦ δράσεως.

4) Τοῦ ἱερέως Σπυρίδωνος Παπαθεοδώρου, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίας Μαρίνης Λεπτοκάρων—Φιλιατῶν. Περὶ τούτου ἱστορεῖται, ὅτι συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὑπέστη πολλὰς κακώσεις καὶ τέλος ἀναρτηθεὶς ἐπὶ τινοῦ δένδρου τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ ἐκὰθ' τῇ 23/8/1942, συνεπεῖα τῆς προβληθείσης σθεναρῆς αὐτοῦ ἀντιστάσεως κατὰ τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεων τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος.

5) Τοῦ ἱερέως Νικολάου Ἰωάννου, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Καναλλίου, ὑποστάντος ἐξευτελισμούς, μαστιγώσεις καὶ τελικῶς ἐκτελεσθέντος ὑπὸ τῶν Γερμανῶν 14/8/1943.

6) Τοῦ ἱερέως Εὐαγγέλου Τσαμάτου, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Σιαματίων Παραμυθίας, ἐκτελεσθέντος ὑπὸ τῶν Γερμανῶν τῇ 29/9/

1943 ἐν Παραμυθία ὁμοῦ μετὰ ἄλλων 48 προκορίτων αὐτῆς πολιτῶν.

7) Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Φωτίου Γεωργίου, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Κυψέλης Φαναρίου Πρεβέζης, ἀπαχθέντος εἰς ὁμηρίαν παρὰ τῶν Γερμανῶν, ἐγκλεισθέντος εἰς τὰς φυλακὰς Ἰωαννίνων καὶ ὑποστάντος φοβερὰς κακώσεις, συνεπεῖα τῶν ὁποίων ὑπέκνυφεν εἰς τὸν θάνατον τῆ 20/8/1943.

8) Τοῦ ἱερέως Ἀθανασίου Χριστοδούλου, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Ζεβόχωρου Σουλίου. Περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖται ἢ παρὰ τῶν Γερμανῶν καὶ Τουρκοαλβανῶν σύλληψις, ἀηγηῆς μαστίγωσις καὶ δίωξις, συνεπεῖα τῶν ὁποίων ὑπέκνυφεν εἰς τὸν θάνατον καθ' ὁδὸν τῆ 27/11/1943.

9) Τοῦ ἱερέως Χρίστου Τζίμα, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Μουζακείκων Φαναρίου Πρεβέζης. Τούτου ἐξαίρεται ἢ προβληθεῖσα κατὰ τῶν Γερμανῶν σθεναρὰ ἀντίστασις, συνεπεῖα τῆς ὁποίας ἐφονεύθη παρ' αὐτῶν ὁμοῦ μετ' ἄλλων Ἑλλήνων πολιτῶν τῆ 12/8/1943.

10) Τοῦ ἱερέως Ζήση Παπακωνοσταντινοῦ, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Λειᾶς Φιλιππῶν. Περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖται ἢ παρὰ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν σύλληψις, ἀπηνῆς δίωξις καὶ αἰχμαλωσία. Ὑποχρεωθείς γὰ ἀκολουθήσῃ αὐτοῦς, ὑπέκνυφεν καθ' ὁδὸν εἰς τὸν θάνατον ἐν ἔτει 1944.

11) Τοῦ ἱερέως Ἀθανασίου Παπαναστασιῶ, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Χαλαρόπου Καστρίου Φαναρίου Πρεβέζης. Περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται ὅτι συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς Ἰωαννίνων καὶ συνεπεῖα τῶν μεγάλων κατ' αὐτοῦ κακώσεων, ὑπέκνυφεν εἰς τὸν θάνατον ἐν ἔτει 1944.

12) Τοῦ ἱερέως Μιχαήλ Διαμάντη ἢ Παπᾶ, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίας Κυριακῆς Ἀδελότοπου Σουλίου. Ἐκτίθεται, ὅτι συνελήφθη ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, ὑπεχρεώθη εἰς μακρὰν πορείαν καὶ κατόπι πολλῶν βασάνων ἐξετελέσθη παρ' αὐτῶν εἰς Παλεορόφορον Πρεβέζης τῆ 24/1/1945, ἀποκεφαλισθείς.

13) Τέλος περὶ τοῦ ἱερέως Ἀναστασίου Γεωργιάδου, ἐφημερίου διατελέσαντος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Καναλλακίου Φαναρίου Πρεβέζης, ἀναφέρεται, ὅτι ὑπέστη πολλὰ δεινὰ ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, παρ' ὧν ἐξετελέσθη τῆ 30-1-1945.

Τοιούτων εὐσεβῶν καὶ ἀνδρείων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τοῦ

Θέματα πρὸς ἀνάπτυξιν εἰς ἐνοριακοὺς κύκλους

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΑΪΚΩΝ ΕΝ Τῃ ΕΝΟΡΙΑΚῃ ΖΩῃ,

Α'

Ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἐν τῇ ἐνοριακῇ ζωῇ ἀπορρέει ἐκ τῆς ιδιότητος κτῶν ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ συναποτελοῦν μίαν μυστικὴν ὀργανικὴν ἐνότητα, διαμορφουμένην διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος : «Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός, πολλά ὄντα, ἐν ἐστὶ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν» (Α' Κορ. ιβ', 12-13). Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γίνονται «σύμφυτοι» τῷ Χριστῷ (Ρωμ. στ', 5), ἐνωματούμενοι, ἀέργαντριζόμενοι καὶ ἐνοφθαλμιζόμενοι καὶ ἐμβολιαζόμενοι εἰς τὸ

Ἔθνος μαρτύρων τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν σήμερον. Ἐν συγκινησίᾳ βαθείᾳ καὶ εὐλαβείᾳ πολλῇ ὑποκλινόμεθα πρὸ τοῦ ὑποβλητικοῦ τούτου μνημείου αὐτῶν, ἐκδηλοῦντες τὴν ἀπέραντοι ἐγνωμοσύνην μας πρὸς αὐτούς.

Τὸ γεγονός, ὅτι συμπαρίστανται κατὰ τὴν σεμνὴν ταύτην τελετὴν δέκα ἐπιζήσασαι ὑπερήλικες πρεσβυτέραι αὐτῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν τέκνων καὶ λοιπῶν συγγενῶν τῶν δέκα τριῶν τελειωθέντων τούτων ἱερέων, ἐπανξάνει τὴν συγκίνησίν μας, στερεώνει τὴν ζωσαν παρὰδοσιν περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῶν τέλους εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ ζωογονεῖ τὴν πίστιν καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα.

Τὸ παρ' αὐτῶν ἐκχυθὲν μαρτυρικὸν αἷμα ἐναποθέτει ἱερὰν κληρονομίαν εἰς ἅπαντα τὸν Ἐφημεριακὸν Κλῆρον τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως καὶ τὸν ἐκάστοτε Ἐπίσκοπον αὐτῆς. Διὸ ὑπερήφανοι δι' ὅσα οὗτοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος κατηγωνίσαντο, ὑπισχνούμεθα νὰ διαφυλάξωμεν ἀνεξίτηλον τὴν ἀνάμνησιν τῆς ὑπερόχου αὐτῶν θυσίας καὶ νὰ φανῶμεν ἀντάξιοι συνεχισταὶ τοῦ ἐξαιρέτου αὐτῶν παραδείγματος. Ἐν κατανόξει ψυχῆς δεόμενοι τῷ Παναγὰθῳ Θεῷ, ὅπως ἀναπαύῃ τὰς ψυχὰς τῶν ὑπερόχων τούτων προμάχων τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἐν σκηναῖς δικαίων, ἀναφωνοῦμεν αἰωνία ἔστω ἡ μνήμη αὐτῶν.

† Ὁ Πατριάρχης, Φιλατῶν καὶ Γηρομεριῶν ΤΙΤΟΣ

σῶμα» τοῦ Χριστοῦ, ὡς κλάδοι «εἰς τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, οὕτω δὲ κοινωνοῦσι τῆς θείας τοῦ Θεανθρώπου ζωῆς»¹.

Κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς τρεῖς Λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκδηλοῦνται κατὰ τὸν ἰδεωδέστερον τρόπον «ἡ ἔνωσις καὶ συσσωμάτωσις τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὡς κεφαλῆς αὐτῆς, καὶ ἡ ὀργανικὴ κοινωνία καὶ ἐνότῃς αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰ μέλη τοῖς ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσας Ἐκκλησίας, ἐξ ὧν πάντων συναρμολογεῖται τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ»². Οὐ μόνον δὲ εἰς τὰς τρεῖς Λειτουργίας, ἀλλ' εἰς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς πτυχὰς καὶ ἐκφάνσεις Ὁρθοδόξου λατρείας ἐκφράζεται ἡ συνειδησις τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ἄθροισμα τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων πιστῶν, ἀλλ' ἡ ὀργανικὴ ἐνότῃς αὐτῶν, ἥτις ἐμψυχοῦται ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ὡστε ἡ Ἐκκλησία παρίσταται ὡς μία κοινωνία ἁγίων, ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς ὄντων, ἁγιασθέντων καὶ λυτρωθέντων διὰ τῆς σωτηριώδους Χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Πάντες οὗτοι εἶναι μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον πάντα τὰ μέλη εὐρίσκονται εἰς μυστικὴν καὶ ὑπερφυσικὴν κοινωνίαν πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματος, δηλαδὴ τὸν Χριστόν. Ἐπομένως τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ταυτίζεται πρὸς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι μία κοινωνία, εἰς πνευματικὸς ὀργανισμός.

Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ὀργανισμὸς, ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εἶναι μία μᾶζα ἄμορφος, ἀλλὰ μία κοινωνία ἀνθρώπων, ἔχει κατ' ἀνάγκην ὀργάνωσιν καὶ ἱεραρχίαν. Τοιοῦτοτρόπως διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων σαφῶς δύο τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας τάξεις, ὁ κ λ ῆ ρ ο ς καὶ ὁ λ α ὁ ς. Ὁ λαὸς εὐρίσκεται ἱεραρχικῶς εἰς κατωτέρα μοῖραν ἢ ὁ κλῆρος. Εἰς ἐκάστην τῶν δύο τούτων τάξεων ὑπάρχει πάλιν μία ἱεραρχικὴ διάρθρωσις, ἡ ὁποία ἄλλους μὲν θέτει ὑψηλότερον, ἄλλους δὲ χαμηλότερον. Ὡστε ἐνῶ πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ Κυρίου εἶναι ἰσότημα, ἐν τούτοις παρατηρεῖται ταυτοχρόνως καὶ διάκρισις μεταξὺ αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως αὐτὸς οὗτος ὁ κλῆρος διακρίνεται κατ' ἀρχὴν εἰς δύο τάξεις, τοὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους κληρικούς. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς ἀνήκουν, ὡς γνωστὸν, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, εἰς δὲ τοὺς κατωτέρους κληρικούς οἱ ὑποδιάκονοι, ἀναγνώσται, θυρωροί, ἐξορκισταὶ κ.ἄ., τῶν ὁποίων ἡ

1. Ἰωάννου Κ α ρ μί ρ η, Σύνοψις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας², ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 80.

2. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριφιδίου, ἐν Ἀθήναις 1959, σ. 104.

θέσεις είναι ὡσαύτως ἱεραρχικῶς διατεταγμένην»³.

Ἀναμφιβόλως ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ τῆς χειροτονίας τῶν κατέχουν ἱερά ἀξιώματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα καὶ κύρια μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, διότι δι' αὐτῶν κατὰ πρῶτον λόγον «διαιωρίζει» ἡ Ἐκκλησία τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἡ ὀργάνωσις καὶ ἱεραρχία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ περιλαμβάνει καὶ πάντας τοὺς βεβαπτισμένους. Πάντες οἱ βεβαπτισμένοι ἔχουν μίαν διακονίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πάντων ἡ συνεργασία ἀπαιτεῖται, διὰ τὴν ζῆσιν τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅστε πολῦτιμοι καὶ ἀπαραίτητοι εἶναι διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος οὐ μόνον οἱ κληρικοί καὶ οἱ μοναχοί, οἱ κοινοβίται καὶ οἱ παντοειδεῖς ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ διδάσκαλοι, οἱ ἰατροί, οἱ τεχνῖται, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὸ καλὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ πρὸ πάντων οἱ γονεῖς, οἵτινες γεννοῦν, ἀνατρέφουν καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὸν Χριστὸν τὰ μέλλοντα μέλη τοῦ Σώματος του⁴. Ὡς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος, «ἔχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, θηρευτάς, ὀδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργοὺς, ἀθλητάς, στρατιώτας. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ μιᾶς τινος πράξεώς ἐστὶν ὑπηρετής, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, οὐ μόνον σκευὴ ἐστὶ παντοδαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχνηαι παντοῖαι»⁵.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, καθίσταται κατανοητόν, ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν μίαν θαυμασίαν ἐνότητα, τῆς ὁποίας ἐκφρασις εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ χαλκεύονται καὶ σφυρηλατοῦνται οἱ ἅγιοι καὶ ἱεροὶ δεσμοί, οἱ ὁποῖοι συνδέουν τοὺς Χριστιανούς πρὸς δημιουργίαν ἀληθοῦς «κοινωνίας ἁγίων», ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ κεντρομόλοι δυνάμεις εἶναι κατὰ πολὺ ἰσχυρότεροι τῶν κεντροφύγων καὶ διασπαστικῶν. Ὑπερόχους πτυχὰς τῆς ἀγάπης αὐτῆς, ἥτις πρέπει νὰ συνδέῃ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἄλληλα, παρουσιάζει ὁ Ἄπ. Παῦλος ἀφοῦ τονίζει, ὅτι εἶναι μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος : «Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην,

3. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, Σημειώσεις Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1960, σ. 114 ἔξ.

4. Δημητρίου Κουτρομπῆ, Ἡ Ἐκκλησία, μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ τεύχει «Εἰσηγήσεις-Συζητήσεις» τοῦ Β' Συνεδρίου θεολόγων «ἡ Ἐφεσος», Ἀθῆναι 1962, σ. 18.

5. Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸ «Πρόσχευ σαυτῶν» 4, Migne Ἐ. Π. τόμ. 31, στ. 205 ἐν Ἰωάννου Καρμίρη, Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 15-16.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΝΟΡΙΤΕΣ ΤΟΥ*

Και κάτι άλλο πρέπει να προσέξουν οι εφημέριοι, δηλαδή τους τόπους όπου είναι συγκεντρωμένοι πολλοί άνθρωποι. Τέτοιοι είναι τα νοσοκομεία, τα ιδρύματα, τα εργοστάσια, τα σχολεία, οι φυλακές.

Στα νοσοκομεία υπάρχουν άνθρωποι που υποφέρουν για πολύ ή λίγον καιρό. Μερικοί άνθρωποι έχουν συγγενείς που τους επισκέπτονται, άλλοι είναι έρημοι και δεν έχουν κανένα να τους πη ένα καλό λόγο. Και των δυο κατηγοριών οι άνθρωποι αυτοί πιστεύω ότι βλέπουν με ευχαρίστηση τον ιερέα να τους επισκέπτεται, να τους ρωτάει για την υγεία τους, να τους ακούει με συμπάθεια. Μπορεί να διαβάσει μια ευχή για όλους και να τους εύχεται περαστικά. "Αν έχει και Κατηχητικό Σχολείο, παίρνει μαζί του και μερικά παιδιά και τραγουδούν για να διασκεδάσουν τους άρρώστους. "Ακόμη μπορεί να κάνει και λειτουργίες, όπου θα πηγαίνουν όσοι από τους άρρώστους μπορούν να σταθούν.

Στις φυλακές υπάρχουν και άνθρωποι κλεισμένοι για μικροπταίσματα, για χρέη και άλλες παρόμοιες αιτίες. Σπάνια οι φυλακές έχουν εφημέριο, γι' αυτό αν υπάρχει φυλακή κοντά, ο εφημέριος πρέπει να την έχει κι αυτή στη φροντίδα του. Για τους φυλακισμένους χρειάζεται ειδική φροντίδα, στοργή και συμπάθεια, γιατί από κακές συντροφίες μέσα στη φυλακή μπορεί να βγούν χειρότεροι, αλλά και γιατί βρίσκονται σε κατάσταση που δημιουργεί ιδιαίτερες ψυχολογικές καταστάσεις. Χρειάζεται να γίνονται επισκέψεις, λειτουργίες και κήρυγμα. Το κήρυγμα πρέπει να γίνεται από ικανόν ιεροκήρυκα ή εφημέριο, γιατί αλλιώς μπορεί να βλάψει αντί να ωφελήσει ή να μη προσθέσει τίποτε.

Στα σχολεία διδάσκονται θρησκευτικά από τους δασκάλους και τους θεολόγους. "Ομως ο εφημέριος πρέπει να κάνει και εκεί αίσθητή την παρουσία του.

---

* Συνέχεια εκ του προηγούμενου τεύχους του «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ».

πραότητα, μακροθυμίας, ανεχόμενοι αλλήλων και χαριζόμενοι εαυτοίς, εάν τις προς τινά έχει μομφή· καθώς και ο Χριστός έχριστος χάρισατο ὑμῖν, οὕτω και ὑμεῖς ἐπὶ πάσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολ. γ', 12-15).

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου
Γενικός Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

“Όταν αρχίζουν τὰ μαθήματα γίνεται άγιασμός. Τότε ο ίερεύς πρέπει νά λήη τις ευχές άργά και καθαρά και μ' ευλάβεια, για νά καταλαβαίνουν τὰ παιδιά ότι γίνεται κάτι σοβαρό και νά μη μένουν με τήν έντύπωση ότι είναι ένας άπλος τύπος που τον κάνομε κι αυτόν για νά τελειώνομε όπως-όπως. Νά πάη κοντά στα παιδιά νά τ' άγιάση και όχι από μακριά, για νά καταλάβουν ότι ο άγιασμός γίνεται γι' αυτά. Στο τέλος θά ευχηθή στα παιδιά καλή χρονιά, καλή πρόοδο και τήν ευλογία του Θεού. “Άς μη δείξη ότι είναι μόνον τελετουργός, αλλά ότι μετέχει ψυχικά και ο ίδιος στην επίσημη ήμέρα που αρχίζουν τὰ μαθήματα.

Είδα ένα έφημέριο που ήρθε σε κάποιο Γυμνάσιο νά κάνη άγιασμό, νά βγάξη από τήν τσέπη του λίγα φύλλα και νά διαβάξη. Και μόνον αυτή ή χειρονομία του χάλασε τήν ιερότητα τής στιγμής.

Ίδιαίτερη προσοχή χρειάζεται στις λειτουργίες για παιδιά. Η διάρκεια πρέπει νά είναι περιορισμένη, οί ψάλτες νά λέν τὰ λόγια καθαρά και τὰ άναγνώσματα νά είναι καταληπτά. Οί έφημέριοι πρέπει νά δείχνουν ιδιαίτερη ευλάβεια και προσοχή για νά δημιουργήσουν καλές έντυπώσεις και νά αναπτύξουν στα παιδιά ζωντανά θρησκευτικά βιώματα. “Αν θορυβούν τὰ παιδιά και δέν προσέχουν κατά ένα μεγάλο μέρος ευθύνονται γι' αυτό οί ίερείς και οί ψάλτες.

Και με τους δασκάλους και τους καθηγητάς ο έφημέριος είναι άπαραίτητο νά αναπτύξη καλές σχέσεις. Νά τους καλέση στην αίθουσα ένορίας, αν υπάρχει, και νά βρῆ τήν ευκαιρία νά μιλήση μαζί τους. “Ετσι θά μπορη νά τους επισκέπτεται και στο σχολείο πότε-πότε. Νά μοιράξη στα παιδιά εικόνες, νά πηγαίνη στη πρωινή προσευχή ή στο κήρυγμα του Σαββάτου στα Γυμνάσια και νά τον καλούν στις γιορτές. “Ετσι ή παρουσία του γίνεται αισθητή στο σχολείο και τὰ παιδιά τον σέβονται.

Αυτά όμως δέν γίνονται άπότομα, αλλά άφοῦ πρώτα αναπτυχθούν καλές σχέσεις με τό διδακτικό προσωπικό. Τά παιδιά του σχολείου μπορούν νά βοηθούν τον έφημέριο στο έργο του.

Και οί έπίσκοποι των μικρών πόλεων θά μπορούσαν νά καλλιεργήσουν καλές σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς, νά επισκέπτονται τὰ σχολεία ή νά καλούν τους εκπαιδευτικούς πότε-πότε στη μητρόπολη και νά συζητούν τὰ ζητήματά τους. Οί κοινωνικές και φιλικές σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς είναι άπαραίτητες, γιατί είναι συμπαθείς, αλλά και γιατί έχουν τὰ παιδιά στα χέρια τους.

Το διδακτικό έργο του έφημερίου είναι ευρύ και δέν μπορούμε ν' άναφερθοῦμε με λεπτομέρειες σ' αυτό τώρα.

“Ας θυμίσουμε μόνον ὅτι καλὸ θὰ εἶναι νὰ ἔχουν τὴ συνεργασία τῶν θεολόγων. “Ὁμως ὁ ἔφημέριος πρέπει νὰ ξέρη ὅτι ὁ θεολόγος κηραγητῆς ἔχη πλήρη ἀπασχόληση στὸ σχολεῖο καὶ θὰ τὸν βοηθῆ ὅταν ἔχη καιρὸ.

“Ὅταν ὁ ἔφημέριος εἶναι καὶ ὁ ἴδιος θεολόγος, νὰ ζητῆ τὴ συνεργασία τῶν λαϊκῶν θεολόγων καὶ νὰ ἔχη καλὲς σχέσεις μαζί τους. Νὰ τοὺς συναναστρέφεται καὶ νὰ συζητῆ τὰ προβλήματα μὲ αὐτοὺς καὶ νὰ ἐπιδιώκη τὴ συνεργασία.

“Ἴσως μερικοὶ ἰσχυρισθοῦν ὅτι οἱ λαϊκοὶ θεολόγοι δὲν πλησιάζουν τοὺς ἔφημερίους. Μποροῦμε ὅμως νὰ ρωτήσουμε, προσπάθησαν οἱ ἔφημεριοὶ νὰ καλλιεργήσουν φιλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς θεολόγους ἢ ἀπλῶς τοὺς κάλεσαν καὶ τοὺς εἶπαν ν’ ἀναλάβουν ἓνα τομέα ἐργασίας;

“Ὅταν ὁ ἔφημέριος εἶναι θεολόγος, κηρύττει στὴν ἐκκλησία τὸ λόγο οὔ Θεοῦ. Πρὸς Θεοῦ, κανένας δὲν πρέπει νὰ κηρύττει χωρὶς προσεκτικὴ προετοιμασία στὸ σπῆτι του. “Αν μάλιστα εἶναι ἀρχάριος πρέπει νὰ νὰ γράφει τὰ κηρύγματά του.

Σήμερα οἱ ἄνθρωποι εἶναι περισσότερο μορφωμένοι καὶ ἔχουν μεγαλύτερες ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὴ κήρυγμα. “Ὅταν τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι καλὸ, φέρνει βλάβη ἀντὶ γιὰ ὠφέλεια. “Ὁ κόσμος φεύγει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία.

Δὲν πρέπει νὰ πιστεύουμε διαρκῶς ὅτι ἔχουμε μπροστά μας ἀμαρτωλοὺς, πάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ἔτοιμη νὰ ξεσπάσῃ ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ. “Ὅσοι ἔρχονται στὴν ἐκκλησία ἔχουν μέσα τους καλὰ σπέρματα καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ καλλιεργήσουμε καὶ ν’ ἀναπτύξουμε. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐλέγχουμε διαρκῶς καὶ νὰ ἀπελπίζουμε τοὺς χριστιανοὺς.

Φόρεσαν τὰ καλὰ τους, περιποιήθηκαν τὸν ἑαυτό τους γιὰ νὰ ἔρθουν στὸν ἐκκλησία, ἀναψαν κερι, ἔρριξαν στὸ δίσκο, προσεύχονται ὄρθιοι τόσην ὥρα καὶ χρειάζονται περισσότερο παρηγοριὰ καὶ ἐνθάρρυνση. Γιατὶ δὲν ἐπαινοῦμε τὴν καλὴ τους διάθεση καὶ τὴν προθυμία τους ποὺ ἦρθαν στὴν Ἐκκλησία;

“Ἀκουσα ἓναν ἱεροκῆρυκα ποὺ μίλησε 15’ τῆς ὥρας. “Ἐως 10’ μᾶς ἔλεγε ὅτι θὰ πεθάνουμε. Βέβαια ἡ μελέτη τοῦ θανάτου εἶναι φιλοσοφία, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὸν καθένα. Στὴν ἐκκλησία ἔρχονται ἄνθρωποι ἄρρωστοι, γέροι, ἀσθενικοὶ ποὺ συγκρατοῦνται μὲ τὰ φάρμακα. Αὐτοὶ ξέρουν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι κοντὰ κι ἔρχονται στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ βροῦν παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα. Δὲν εἶναι χριστιανικώτερο νὰ τὶς δώσουμε;

“Ὁ ἔλεγχος εἶναι εὐκόλος, ὅπως καὶ οἱ ἐντυπωσιακὲς διαπιστώσεις ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἀμαρτωλός, ὡς ἀκολουθήσωμε ὅμως τὸ δύσκολο δρόμο, δηλαδὴ τὸ κήρυγμα τῆς ὑψηλῆς καὶ σοβαρῆς διδασχῆς, τοῦ ἑλέους καὶ τῆς παρηγοριᾶς. “Ὁ σημερινὸς ἄν-

θρωπος ἔχει ἀρκετοὺς λόγους νὰ φοβᾶται, αἰσθάνεται ἀγωνία καὶ ἄγχος. Ὁ Χριστὸς μᾶς εἶπε νὰ πᾶμε κοντά του γιὰ νὰ μᾶς ἀναπαύσῃ κι ἐμεῖς προσπαθοῦμε νὰ δημιουργήσωμε ἐπιπρόσθετους φόβους καὶ ἀγωνίες στοὺς πιστοὺς.

Ἄς σκεφθοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς λίγες φορὲς ἤλεγξε καὶ τὸ ἔκανε γιὰ ἀμετανόητους ἁμαρτωλοὺς· τοὺς πολλοὺς τοὺς ἀντιμετώπισε μὲ ἀγάπη καὶ συμπόνια καὶ μᾶς ἔδειξε καὶ πολλὰ ὁμορφα πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ χαирώμαστε.

Καὶ αὐτὰ ἔκανε ὁ Χριστὸς. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς ἔφτασε σὲ τέτοια ἀγιότητα, ὥστε νὰ ἐλέγῃ τοὺς ἄλλους; Ὁ κάθε ἱεροκῆρυκας ἂν ἔκανε ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν θὰ ἔβρισκε καιρὸ νὰ ἐλέγξῃ τοὺς ἄλλους. Καὶ τὸ ποιοῦ τραγικὸ εἶναι ὅτι δὲν ἐλέγχουν τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Ἄκουσα ἓναν κληρικὸ νὰ λήῃ στὸ κήρυγμά του τὴν Μ. Παρασκευή· «βέβαια ἦρθατε σήμερα στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν θὰ ξαναέρθετε πλέον. Ἄναψατε καὶ λαμπάδες. Ὁ Θεὸς δὲν θέλει τὶς λαμπάδες σας». Πῶς ἤξερε μὲ ποιά διάθεση ἀναψαν τὶς λαμπάδες ἢ τί αἰσθάνθηκαν ὅταν ἀσπάζονταν τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἤξερε ὅτι πραγματικὰ πολλοὶ δὲν θὰ ξαναέρχονταν στὴν ἐκκλησία; Καλύτερα θὰ ἦταν ἂν ἔλεγε· «ὁ Χριστὸς σήμερα, ὅπως βλέπετε, πονεῖ πάνω στὸ Σταυρὸ γιὰ ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ αἰσθάνεται καὶ χαρὰ πὺ γέμισε ἡ ἐκκλησία ἀπὸ σᾶς τοὺς εὐλαβεῖς χριστιανοὺς πὺ ἦρθατε νὰ τὸν προσκυνήσετε μὲ εὐλάβεια καὶ νὰ προσευχηθῆτε». Νὰ τοὺς ἐπαινέσῃ καὶ νὰ εἰπῇ ὅτι ἔχουν τὴν εὐλογία τοῦ Χριστοῦ γιὰτὶ ἦρθαν στὴν ἐκκλησία. Σκοπὸς μας εἶναι νὰ μαζέψωμε τὸν κόσμον στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουμε, ὄχι ὅταν ἐρχονται νὰ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς διώξουμε.

Ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ τὰ κάνῃ ὁ ἐφημέριος χρειάζεται καὶ βοήθους. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ διαλέξῃ συνεργάτες μὲ προσοχή. Θὰ βρῆ εὐκόλα βοήθους ἂν ἐργάζεται, γιὰτὶ οἱ ἐνοριῖτες θὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι προσφέρει χρήσιμες ὑπηρεσίες καὶ θὰ τὸν βοηθήσουν.

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα γίνεται φανερὸ τὸ πόση μεγάλη ἀνάγκη ἔχει ἡ Ἐκκλησία μας ἀπὸ μορφωμένους κληρικοὺς. Οἱ ἐφημέριοι πρέπει νὰ προσέξουν καλὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Ὅσοι ἔχουν κοντά τους νέους καὶ μποροῦν νὰ τοὺς ἐπηρεάσουν, ὅσοι γνωρίζουν νέους πὺ αἰσθάνονται ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ θέλουν νὰ τὴν ὑπηρετήσουν, ἄς φροντίσουν νὰ τοὺς ἐμπνεύσουν τὴν πεποίθησιν ὅτι μόνον μὲ τὴν ἱερωσύνη θὰ τὴν ὑπηρετήσουν γνήσια καὶ πραγματικὰ. Οἱ καλοὶ κληρικοὶ μποροῦν

νά ἐπηρεάσουν νέους καί νά τοὺς πείσουν νά γίνουν κληρικοί.

Ὅταν ἀποκτήσουμε μορφωμένους κληρικούς, πολλὰ προβλήματα ποὺ σήμερα θεωροῦνται δύσκολα, θὰ βροῦν εὐκολα τὴ λύση τους. Οἱ ἐφημέριοι ἔχοντας κι αὐτὸ στὴ σκέψη τους, ἂν φροντίσουν, θὰ προσφέρουν μεγάλη ὑπηρεσία στὴν Ἐκκλησία.

Ἄς μὴ ἀναπαυώμαστε μὲ τὴν ἰδέα ὅτι θὰ τὰ καταφέρουμε καί μὲ ἀμόρφωτους κληρικούς. Οἱ καιροὶ σήμερα ἄλλαξαν. Ὁ κληρικός πρέπει νά εἶναι πρῶτος σὲ ἦθος καί σὲ μόρφωση, ἂν δὲν εἶναι πρῶτος, δὲν θὰ εἶναι οὔτε ὁ τελευταῖος στὴ σειρά, θὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ τὴν πορεία καί θὰ μείνῃ πίσω ἄχρηστος. Αὐτὰ μπορεῖ νά τὰ διαπιστώσῃ κανεὶς καί μόνος του.

Πολλοὶ ἴσως σκεφθοῦν ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι δύσκολα. Βέβαια, εἶναι δύσκολα, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τοῦ ἐφημέριου, δηλαδὴ νά εἶναι ὑπερέτης τῶν πιστῶν.

Ἐπάρχει καί ἡ εὐκολὴ τακτικὴ. Δηλαδὴ ὁ ἐφημέριος νά εἶναι ἀπλὸς τελετουργὸς καί νά σχετίζεται μὲ τοὺς ἐνοριῖτες μόνον μὲ τὴ λειτουργία καί τὶς ἄλλες ἱερατικὲς πράξεις.

Οἱ καιροὶ μας ὅμως δὲ δέχονται πιά τὴ σχέση αὐτὴ. Ὁ ἐφημέριος πρέπει νά εἶναι πατέρας τοῦ ποιμνίου, ἄνθρωπος δραστήριος σὲ λόγια καί σὲ ἔργα, ποὺ ἡ φωνὴ του θ' ἀκούγεται καί θὰ ἔχῃ βαρύνουσα γνώμη στὴν ἐνορία. Πρέπει ἀκόμα νά εἶναι σύμβουλος τῶν ἐνοριτῶν στὰ καθημερινὰ τους προβλήματα, τὰ οἰκογενειακὰ καί τὰ πνευματικὰ. Νά διδάξῃ τοὺς πιστοὺς νά λύνουν τὰ προβλήματά τους μὲ σκέψη χριστιανικὴ. Νά ξοδεύῃ ὅλες τὶς δυνάμεις του γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη καί τὴν προκοπὴ τῶν χριστιανῶν. Οἱ στενοχώριες τους νά εἶναι δικές του καί νά χαίρεται τὶς χαρὲς τῶν ἐνοριτῶν.

Αὐτὸς ὁ σύνδεσμος, ἡ ζωντανὴ ἀγάπη καί ἡ καθημερινὴ προσπάθεια δίνουν νόημα στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Συνήθως τὸν λόγο αὐτόν, ἀπὸ μιὰ φαντασμένη καί ἀδικαιολόγητη ὑπερβολή, τὸν ἀνάγουμε στὸ μαρτύριο, ὅτι δηλαδὴ ὁ καλὸς ποιμὴν εἶναι ἔτοιμος νά πεθάνῃ γιὰ τοὺς πιστοὺς. Ἐχει ὅμως καί ἄλλη ὄψη λιγώτερο τραγικὴ καί πιὸ ἀνθρώπινη, ἀλλὰ δύσκολη, ὅτι δηλαδὴ ὁ ποιμὴν θ' ἀφιερώνῃ τὴ ζωὴ του κάθε μέρα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν χριστιανῶν.

Δὲν εἶπε καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω»; Ἡ θυσία αὐτὴ ἔχει μεγάλη σημασία, γιὰτὶ εἶναι καθημε-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

ΜΗ'. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔτσι καταξιώθηκε τὴν ἀρχιερωσύνη, ὅπως τὰξίζουσι αὐτοὶ ποὺ ἔχουσι μὲν πλασθῆ τέτοιοι, ἔχουσι εὐλογηθῆ δὲ ἀπὸ τόσα χαρίσματα, κι' ὅπως εἶναι φυσικὸ ἀπολαβαίνουν τόσο μεγάλην ὑπόληψη, μὲ τίποτα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι παρεπόμενα δὲν ντρόπιασε ἢ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν στοχασμὸ καὶ τὴν θεοφοβούμενη ζωὴ, ἢ τὶς ἐλπίδες αὐτῶν ποὺ τοῦ φανέρωσαν τὴν ἐμπιστοσύνη τους. Ἀλλὰ διαρκῶς ὑπερβάλλοντας τὸν ἑαυτὸ του τόσο πολὺ ὅσο, προτοῦ νὰ συμβῆ αὐτό, φαίνονταν νὰ ὑπερτερῆ τοὺς ἄλλους, καὶ κάνοντας γι' αὐτὸ τοὺς καλύτερους καὶ τοὺς σοβαρώτερους λογισμοὺς. Γιατὶ πίστευε, πὼς ἀρετὴ μὲν γιὰ ἕναν ἀπλοϊκὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸ νὰ μὴν εἶναι κακός, ἢ καὶ κατὰ κάποιον ποσοστὸ ἀγαθός· γιὰ τὸν ἀρχηγὸ δὲ καὶ τὸν προϊστάμενον, καὶ μάλιστα σὲ μιὰ τέτοια ἐξουσία, τὸ νὰ μὴν ὑπερέχη πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ μὴν φαίνεται σὲ κάθε περίπτωση ἀνώτερος, καὶ μὴ συμβαδίζη ἢ ἀρετὴ του μὲ τὸ ἀξίωμα του καὶ μὲ τὴν ἐξουσία του. Γιατὶ νόμιζε πὼς μὲ δυσκολία μεγάλη εἶναι βολετό, μὲ τὴν ἄκρα του ἀρετὴ νὰ ἐπιτυχαίνη τὸν μέσον ὄρον γιὰ τοὺς ἄλλους· καὶ μὲ τὴν ὑπερβολὴ τῆς νὰ προσελκύη τὸ πλῆθος στὸ σύμμετρο. Μᾶλλον δὲ γιὰ νὰ σκεφθῶ κάτι ἀνώτερον γιὰ τὰ ζητήματα αὐτά, στοχάζομαι αὐτὸ ποὺ γί-

---

ρινὸς πόνος καὶ μόχθος, διαρκὴς ἀγωνία γιὰ τοὺς ἄλλους, προσφορά τοῦ ἑαυτοῦ μας στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας.

Τότε μόνον ὁ ἐφημέριος εἶναι ἄξιος τοῦ προορισμοῦ του καὶ κάνει τὸ ἔργο του μὲ θεάρεστο τρόπο. Ἀλλιῶς κάνει τὸ ἔργο του μὲ λειψὸ τρόπο καὶ δὲν ἐπιδραῖ στὴν κοινωνία. Οἱ ἐνορίτες θ' ἀκοῦν διάφορες φωνές, θὰ παρασύρωνται ἀπ' αὐτὲς καὶ τὴ φωνὴ τοῦ πνευματικοῦ ὁδηγοῦ δὲν θὰ τὴν ἀκοῦν, γιὰτὶ θὰ εἶναι ἀνύπαρκτη.

Ὁ ἐφημέριος ἔχει στὰ χέρια του δύναμη δοσμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ καθένας ἄς φροντίσῃ νὰ χρησιμοποίησῃ τὴ δύναμη αὐτὴ γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικὸς ποιμένας καὶ πνευματικὸς ὁδηγὸς τῶν χριστιανῶν. Καὶ οἱ πιστοὶ θέλουσι τὸν ἱερέα ποιμένα, πατέρα καὶ διδάσκαλον, γιὰ νὰ τοὺς ὁδηγῆ στὸ καλὸ καὶ νὰ δοξάζεται ἔτσι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία.

(Τέλος)

ΙΩΑΝ. Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

νηκε τότε πού ζοῦσεν ὁ Λυτρωτῆς μας, νομίζω δὲ πὼς τὸ ἴδιο κάνει κι' ὁ κάθε στοχαστικώτερος· κι' ὅτι γίνηκε ὅταν ἤλθε κι' ἔζησε μαζί μας, κι' ἔγινε ἄνθρωπος σὰν κι' ἐμᾶς καὶ μὲ τρόπον ἀνώτερον ἀπ' ὅτι ἐμεῖς, τὸ ἴδιο στοχάζομαι πὼς γίνηκε καὶ στὴν περίστασι αὐτή. Γιατί κι' ἐκεῖνος, λείπει ἡ ἀγία Γροφή πὼς ἐπρόκοβε, ὅπως στὰ χρόνια του, παρόμοια καὶ στὴ σοφία του καὶ στὴ θεία χάρις του. "Ὅχι γιατί πλήθαιναν μὲ τὴν ἡλικία του πού μεγάλωνε· γιατί τί θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ τελειότερο γιὰ κάτι πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του ἦτανε τέλειο· ἀλλὰ, μὲ τὸ νὰ φανερώωνται καὶ μὲ τὸ ν' ἀποκαλύπτωνται αὐτὰ σιγὰ σιγὰ. Παρόμοια καὶ ἡ ἀρετὴ ἐκείνου, νομίζω πὼς δὲν ἔπαιρνε προσθήκη, ἀλλὰ μεγαλύτερη τότε ἔντασι κι' ἀπασχόλησι, γιατί χάρις στὸ ἀξίωμά του τοῦ δίδονταν περισσότερες εὐκαιρίες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, ἔκανε σ' ὅλους τοῦτο φανερό· πὼς αὐτὸ δηλαδὴ πού καταξιώθηκε δὲν τοῦ δόθηκε ἀπὸ ἀνθρώπινη παραχώρησι, ἀλλὰ σὰν δῶρο τοῦ Θεοῦ. Νὰ τὸ φανερώσῃ δὲ αὐτὸ κι' ὁ σύνδεσμός μας· γιατί κι' ἐγὼ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔκανα παρόμοιους μ' ἐκεῖνο στοχασμούς.

ΜΘ'. Γιατί, ἐνῶ ὅλοι γενικῶς πίστευαν, πὼς καὶ θὰ τρέξω κι' ὅτι θὰ καταχαρῶ γιὰ τὸ πρᾶγμα, πού ἄλλος ἴσως καὶ νὰ τὸ πάθαινε, κι' ὅτι μᾶλλον θὰ μοιρασθοῦμε μαζί τὴν ἐξουσία, παρὰ νὰ συγκυβερνῶ στὸ πλάϊ του· κι' ἔβγαζαν αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν φιλία μας, ἐπειδὴ ἀποφεύγοντας ἐγὼ νὰ γίνωμαι φορτικός — πρᾶγμα πού τῶκανα γιὰ τὸ καθετὶ καὶ παραπάνω ἀπὸ τὸν καθένα — καὶ ταυτόχρονα τὴν δύσκολη περίστασι, ἀφοῦ μάλιστα τὰ πράγματα τῆς ἐπαρχίας του ἦτανε ἀκόμη γεμάτα ἀπὸ βᾶσανα κι' ἀπὸ ἀναταραχὴ, ἔμεινα ἡσυχος στὸ σπίτι μου· χαλινοκρατώντας βίαια τὸν πόθο μου. Καὶ μὲ ἐλέγχει μὲν, ἀλλὰ καὶ μοῦ τὸ συγχωρᾷ. Κι' ὅταν κατόπιν ἤλθε καὶ μοῦ τὸ πρότεινε μὲν, δὲν ἐδέχθηκα ὅμως γιὰ τὸν ἴδιο λόγο τὴν τιμὴ τῆς ἐξουσίας, οὔτε καὶ τὴν πρωτοκαθεδρία τοῦ ἱεροῦ κλήρου, οὔτε μοῦ παραπονέθηκε· καὶ μάλιστα μ' ἐπαίνεσε, πὼς ἔκανα πολὺ καλά, γιατί προτίμησα νὰ κατηγορηθῶ μᾶλλον σὰν φαντασμένους ἀπὸ τοὺς ἀνήξερους τῆς διοίκησης αὐτῆς, παρὰ νὰ κάνω κάτι πού ν' ἀντιμάχεται στὰ λόγια του καὶ στοὺς λογισμούς του. Καὶ πὼς λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ φανερώσῃ κάποιος ἄνθρωπος, πὼς ἔχει ψυχὴ ἀνώτερη ἀπὸ κάθε λογῆς θωπεΐα καὶ κολακεία, κι' ὅτι σ' ἓνα μονάχα ἀποβλέπει, στὸ νόμο τοῦ καλοῦ, παρὰ μὲ νὰ τὸ κάνῃ τέτοιους γιὰ μένα στοχασμούς, πού μ' ἐγνώρισεν, σὰν ἓνα ἀπὸ τοὺς πρώτους φίλους του καὶ γνώριμους του;

Κατόπιν μὲ λόγους γεμάτους ἀπὸ μεγάλη θεραπευτικὴ τέχνη καταπράυνε τὴν μερίδα τοῦ λαοῦ πού στασίαζεν ἐναντί-

ον του. Γιατί δὲν τῶκανε αὐτὸ μὲ κολακεῖες, οὔτε μ' ἀναξιοπρέπεια, ἀλλὰ μάλιστα καὶ παλληκαρήσια πολὺ καὶ μὲ μεγαλοπρέπεια, ὅπως θᾶκανε ὁ καθέννας πού δὲν ἀποβλέπει μονάχα στὸ παρόν, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐξασφάλιση τῆς μελλοντικῆς πειθαρχίας. Γιατί βλέποντας πὼς ἡ ἀπλότης παραλύει καὶ ἀποχαυνώνει, ἡ δὲ αὐστηρότητα ἐκτραχύνει καὶ κάνει τοὺς ἀνθρώπους αὐθάδεις, ἦλθε καὶ στὰ δυὸ ἐπίκουρος, βοηθώντας τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο, ἀναμιγνύοντας μὲ τὴν καλωσύνη μὲν τὴν σκληράδα· μὲ τὴν ἀκαμψία δὲ τὴν τρυφερότητα. Καὶ γιὰ νὰ γιατρέψῃ τὸ κακὸ λίγα λόγια χρειάσθηκαν καὶ πέτυχε τὰ περισσότερα μὲ τὶς ἐνέργειές του, χωρὶς νὰ τοὺς ὑποτάξῃ μὲ πανουργίες, ἀλλὰ τοὺς ἔφερε μὲ τὸ μέρος του μὲ τὴν ἀγάπη, καὶ χωρὶς νὰ κάνῃ χρῆση τῆς ἐξουσίας του, ἀλλὰ κερδίζοντάς τους μὲ τὸ νὰ τοὺς δείχνῃ μὲν πὼς τὸ μπορεῖ, πὼς τοὺς λυπᾶται ὁμως.

Καὶ τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα ἦτανε, πὼς ὅλοι ὑποτάσσονται στὴ σκέψη του κι' ὅτι τὸν ἀναγνώριζαν σὰν ἄφθαστο στὴν ἀρετῇ· κι' ὅτι πίστευαν, πὼς μιὰ εἶναι γι' αὐτοὺς ἡ σωτηρία, τὸ νὰ τὸν αἰσθάνωνται κοντὰ τους καὶ τὸ νᾶναι κάτω ἀπὸ τὴν διακυβέρνησή τους. Καὶ πὼς ἓνας εἶναι ὁ κίνδυνος, τὸ ν' ἄρχωνται σ' ἀντίθεση μ' ἐκεῖνον καὶ νὰ πιστεύουν πὼς ἡ ἀποξένωσή τους ἀπ' αὐτὸν σημαίνει τὴν διάστασή τους μὲ τὸν Θεό. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θεληματικὰ τους ὑποχώρησαν καὶ ὑποτάχθηκαν σάμπως σὲ ἦχο βροντῆς, κι' ἔτρεχαν νὰ προλάβουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο γιὰ ν' ἀπολογηθοῦν καὶ μετέλλαζαν τὴν μεγάλη τους ἀπέχθεια σὲ μεγάλη ἀγάπη καὶ προκοπὴ στὴν ἀρετῇ, πού τὴν εὕρισκα, αὐτὴν μονάχα, σὰν τὴν ἀκαταμάχητη ἀπολογία τους. Ἐκτὸς βέβαια, ἂν τυχόν ὑπῆρχε κάποιος, πού γιὰ τὴν ἀνιάτη κακία του τὸν παραμελοῦσε καὶ τὸν ἀπόρριπτε, γιὰ νὰ συντριβῇ καὶ ν' ἀφανισθῇ μονάρχος του καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως τὸ δηλητήριο τῆς σκουριάς, πού μαζὶ μὲ τὸ σίδηρο ἀφανίζεται κι' αὐτὸ.

Ν'. Ὅταν δὲ τὰ ζητήματα τῆς παροικίας του τακτοποιήθηκαν σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες του κι' ὅπως κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπιστοὺς κι' ἀπ' αὐτοὺς πού δὲν τὸν ἐλογάριαζαν, δὲν θὰ τῶβαζε ποτὲ στὸ νοῦ του, συνέλαβε μὲ τὴν σκέψη του κάτι πού καὶ μεγαλύτερο ἦτανε καὶ σπουδαιότερο. Γιατί, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι βλέπουν αὐτὰ μονάχα πού εἶναι μπροστὰ στὰ πόδια τους, καὶ λογαριάζουν μονάχα πὼς θὰ τακτοποιήσουν μὲ ἀσφάλεια τὴν περιοχὴ τους, ἂν βέβαια λέγεται ἀσφάλεια αὐτό· δὲν προχωροῦν δὲ παραπέρα, καὶ δὲν εἶναι σὲ θέση, οὔτε νὰ σκεφθοῦν οὔτε καὶ νὰ κατορθώσουν κάτι μεγάλο καὶ γενναῖο· ἂν καὶ ἦτανε σ' ὅλα τ' ἄλλα συντηρητικὸς, σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν ἐπολιτεύ-

θηκε με συντηρητικότητα. Ἀλλὰ σηκώνοντας ψηλά τὸ κεφάλι του καὶ περισκοπώντας με τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ὅλο τὸν κόσμον, ἀγκάλιασεν ὅλη τὴν οἰκουμένη, ὅσην εἶχε διατρέξει ὁ σωτήριος λόγος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ βλέποντας τὴν μεγάλη κληρονομιά τοῦ Θεοῦ, πού βρῆκε τὴν σωτηρία της, με τὸ κήρυγμα του, με τὶς ἐντολές του, καὶ με τὰ πάθη του, τὸν ἅγιο λαό του, τὸ βασιλικὸ ἱερατεῖο, πὼς ἦταν ἀπαθλιωμένο καὶ πὼς εἶχε διασπασθῆ σὲ μύριες αἱρέσεις καὶ πλάνες, κι' ὅτι τὸ κλῆμα τ' ἀμπελιοῦ, πού μεταφέρθηκε καὶ μεταφυτεύθηκε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, εἶχε προκόψει καὶ εἶχε προχωρήσει ἀπὸ τὴν ἀντίθετη καὶ μαύρη ἄγνοια, στὴν ὁμορφιά καὶ σ' ἀμέτρητο μεγαλεῖο, σὲ βαθμὸ πού νὰ σκεπάζη ὀλάκαιρη τὴν γῆ, καὶ βλέποντας ἀκόμα, πὼς εἶχε ξεπεράσει στὸ ὕψος καὶ τοὺς κέδρους· κι' ὅτι αὐτὴ κατασπαράζεται ἀπὸ τὸν ἄγριο καὶ πανάθλιο κάπρο, τὸν διάβολο, δὲν ἐνόμισε, πὼς εἶναι ἄρκετὸ νὰ θρηνολογᾷ με τὴν ἡσυχία του, τὴν συμφορὰ, καὶ νὰ σηκῶνῃ μοναχὰ ψηλά τὰ χέρια του στὸ Θεό, καὶ νὰ τοῦ ζητᾷ τὴν ἀπολύτρωσή του ἀπὸ τὴν δυστυχία της· αὐτὸς δὲ νὰ κοιμᾶται. Ἀλλὰ πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ συντρέχη κι' αὐτὸς σὲ κάτι, καὶ νὰ προσφέρῃ κι' αὐτός, ὅτι μπορούσε. Γιατί, τί μπορεῖ νὰ γίνῃ θλιβερῶτερον ἀπὸ τὴν συμφορὰν αὐτή; καὶ γιὰ ποῖο πρᾶγμα πρέπει νὰ γνοιάζεται περισσότερον ἕνας ἄνθρωπος με ἀνώτερες σκέψεις; Γιατί ὅταν μὲν ἕνας μονάχα εὐτυχῆ ἢ εἶναι δυστυχισμένος, δὲν εἶναι βέβαια καμμιὰ ἀνάγκη νὰ τὸ γνωστοποιῆς σ' ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμο· ὅταν ὅμως ὅλος ὁκόσμος βρίσκεται σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση, τότε κι' ὁ καθένας ξεχωριστὰ βρίσκεται ἀναπόφευκτα στὴν ἴδια μοῖρα.

Αὐτὰ λοιπὸν λογιάζοντας κι' ἐρευνώντας ἐκεῖνος, πού ἦταν ὁ προστάτης κι' ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ, ἐπειδὴ μιὰ καρδιά συναισθηματικὴ εἶναι σαράκι πού τρώει τὰ κόκκαλα, ὅπως ὁ Σολομῶντας τὸ νομίζει κι' ὅπως εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια· κι' ἐπειδὴ ἡ μὲν ἀναισθησία χαρίζει τὴν ξεγνοιασιά, ἡ δὲ συμπόνια φέρνει λύπη, κι' ἐπειδὴ λυώνει τὴν καρδιά μιὰ ἐπίμονη σκέψη, γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀδημονοῦσε, λυποῦντανε, καταπληγώνονταν, πάθαινε, ὅτι ἔπαθε ὁ Ἰωνᾶς κι' ὁ Δαβίδ, βαρυκαρδοῦσε, δὲν ἔδινε ὕπνο στὰ μάτια του καὶ νυσταγμὸ στὰ βλέφαρά του, ἔφθειρεν ἀπὸ τὴν ἄγνοια τὶς σάρκες πού τοῦ εἶχαν ἀπομείνει, ὥσπου ναῦρη τὴν λύση του καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ κακό. Ἐπιζητοῦσε τὴν θεῖα βοήθεια, ἢ καὶ τὴν ἀνθρώπινη, πού θὰ μπορούσε νὰ σταματήσῃ τὴν πυρκαϊὰ τοῦ κόσμου καὶ τὸ κολασμένο σκοτάδι πού μᾶς ἐσκέπαζε.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

140. "Όταν ὁ ἱερεὺς ἐκφωνῇ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία ...» κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου, πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν πρέπει νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ποιῇ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπάνω στὸ τραπέζι ἢ στὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ἡ. Γεωργούλα).

"Όπως μᾶς ἐδόθη καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴ νὰ γράψωμε, ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου ἐτελεῖτο πάντοτε συνηνωμένη μετὰ τὴν θεία λειτουργία. Σήμερα διακρίνομε τὰ ἴχνη τῆς συνδέσεως αὐτῆς, τὰ εἰρηνικά, τὰ ἀναγνώσματα, τὴν ἐκτενῆ, τὰς αἰτήσεις, τὸ κοινὸ ποτήριον, ποὺ ἀντικατέστησε τὴν θείαν κοινωνίαν, τὸ κοινωνικὸ («Ποτήριον σωτηρίου ...») ὡς καὶ τὴν ἑναρξιν μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία ...», στὴν ὁποία ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐρώτησις. Οἱ νεόνυμφοι ἐστέοντο πρὸ τῆς ὥραίας πύλης καὶ ὁ ἱερεὺς, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ τελέσῃ τὴν λειτουργίαν, ἔλεγε τὴν ἐκφώνησιν τῆς ἐναρξέως κατὰ τὸν συνήθη τρόπο πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἐπάνω στὴν ὁποία εὐρίσκοντο καὶ τὰ στέφανα. Καὶ ἂν ἀκόμη στοὺς νεόνυμφους προσεφέροντο προηγιασμένα ἅγια, πάλι στὴν ἁγίαν τράπεζαν εὐρίσκετο τὸ ποτήριον, ποὺ τὰ περιεῖχε, καὶ ἀργότερα ὅταν εἰσῆχθη τὸ κοινὸν ποτήριον καὶ αὐτὸ ἀπετίθετο ἐπάνω σ' αὐτὴν καὶ ἡ ἑναρξις τῆς ἀκολουθίας καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸ ἀπὸ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξακολουθοῦσε νὰ γίνεται ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον.

"Όταν τελικὰ ἔπαυσε ἡ σύνδεσις γάμου καὶ λειτουργίας οἱ μελλόνυμφοι δὲν ἐστέοντο «πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἱερατείου» (κατὰ τὰ χειρόγραφα) ἢ «ἀντικρὺ» ἢ «ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου» (κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Διάλογος, κεφ. 278 — 279) καὶ οἱ ἱερεῖς «ἔσωθεν τοῦ θυσιαστηρίου», ἀλλὰ στὸ μέσον τοῦ ναοῦ, προφανῶς γιὰ νὰ ὑπάρχῃ ἄνεσις χώρου. Τότε εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐτοποθετήθη καὶ ἡ μικρὴ τράπεζα, ἐπάνω στὴν ὁποία μετεφέρθησαν ὅσα πρὶν ἐτοποθετοῦντο στὴν ἁγίαν τράπεζαν, δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον, τὰ στέφανα καὶ τὸ κοινὸ ποτήριον. Κατὰ συνέπειαν τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία ...», ποὺ διετηρήθη ἀπὸ τὴν θείαν λειτουργίαν ὅα πρέπει νὰ λέγεται ἐπάνω στὸ ὑποκατάστατον, γιὰ νὰ εἰποῦμε ἔτσι, τῆς ἁγίας τραπέζης, ὅπως πρὶν ἐλέγετο ἐπάνω στὴν ἰδίαν τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Κατὰ τὸν κώδικα τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 664, ποὺ προϋποθέτει τὴν νεωτέρα αὐτῆ πρᾶξι, τῆς ἐκφώνησεως «Εὐλο-

γημένη ἢ βασιλεία...» προτάσσεται ἡ τυπικὴ διάταξις : «Καὶ στραφεὶς (ὁ ἱερεὺς) κατὰ ἀνατολὰς λέγει...». Ὁ ἱερεὺς ἐστέκετο πρὸ τῶν μελλονύμφων, ποὺ ἔβλεπαν, ὅπως καὶ σήμερα, πρὸς ἀνατολὰς· ἐπομένως ὅταν ἔλεγε τὸ «Εὐλογημένη ἢ βασιλεία...» ὁ ἱερεὺς ἔστρεφε τὰ νῶτα πρὸς αὐτοὺς, τὸ ἔλεγε δηλαδὴ ἐπάνω ἀπὸ τὴν τράπεζα, ποὺ ἦταν στὸ μέσο τοῦ ναοῦ.

Τὸ νὰ λέγεται τὸ «Εὐλογημένη ἢ βασιλεία...» ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν μελλονύμφων προῆλθε προφανῶς ἀπὸ κάποια παρανόησι. Τὸ Εὐαγγέλιο προσεφέρετο πρὸς ἀσπασμὸ σ' αὐτοὺς. Μὲ τὸν ἀσπασμὸ ἴσως συνεδέθη καὶ μία σταυροειδῆς εὐλογία διὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἔναρξις τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ γάμου εἶχε ἤδη τὴν σταυροειδῆ αὐτὴ κίνησι τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἦταν εὐκολο νὰ προέλθῃ σύγχυσις τῶν δύο αὐτῶν διαφόρων πράξεων καὶ τὸ «Εὐλογημένη ἢ βασιλεία...» μὲ τὴν σταυροειδῆ κίνησι τοῦ Εὐαγγελίου νὰ μεταφερθῇ στὶς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων σὲ μερικὰ τοῦλάχιστον μέρη, πρᾶγμα ποὺ δὲν γίνεται σὲ καμμιά ἄλλη ἀκολουθία.

141. Κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον πῶς πρέπει νὰ λαμβάνωμεν καὶ νὰ κρατῶμεν τὰ τίμια δῶρα, μὲ ποιοῦ χέρι δηλαδὴ τὸ δισκάριον καὶ μὲ ποιοῦ τὸ ἅγιον ποτήριον; Ἄν τὰ λάβωμεν ὅπως εἶναι ἐν τῇ προθέσει, στρεφόμενοι πρὸς τὸν λαὸν ἀντιστρέφονται τὸ δεξιὸν ἀριστερὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν δεξιόν. Δὲν πρέπει νὰ ἐμφανίζωνται εἰς τὸν λαὸν ὅπως καὶ εἰς ἡμᾶς; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Γ. Παναγιώτου).

Νομίζω πῶς πρόκειται γιὰ ἓνα θέμα, ποὺ δὲν χρειάζεται μεγάλη πολυπραγμοσύνη. Στὴν ἁγία πρόθεσι τὸ δισκάριον βρίσκεται πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ποτηρίου, πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὅμως τοῦ ἱερέως. Στὴν εἴσοδο πάλι ὅταν συλλειτουργῇ καὶ διάκονος, προηγεῖται μὲν ὁ δίσκος, κρατεῖται ὅμως ἀπὸ τὸν διάκονο. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ θέσις τῶν στὴν ἁγία τράπεζα τοῦ μὲν δίσκου εἶναι πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ποτηρίου, πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὅμως τοῦ ἱερέως, τοῦ δὲ ποτηρίου ἢ ἀντίθετος. Γιατὶ ὅμως νὰ ἀναζητηθῇ μιὰ ἰδιαιτέρα τιμητικὴ διάκρισις γιὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ δισκαρίου; Καὶ ὁ δίσκος καὶ τὸ ποτήριον περιέχουν τὰ «ἀντίτυπα», κατὰ τὴν ἔκφρασι τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ τιμίου Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ μετὰ τὸν καθαγιασμὸ αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶδη δηλαδὴ

Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱερὸν Χρυσόστομο

ΓΙΑ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΟΦΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΩΡΙΑ *

(Ἀπὸ τὴν τέταρτην ὁμιλίαν τοῦ στὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν)

Β'

Δείξετέ μου ὅμως κάποιον ποῦ ὑπόμεινε βασανιστήρια χάριν τῆς εὐσεβείας, ὅπως ἐγὼ μπορῶ νὰ σᾶς δεῖξω μύριους ὄσους σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Οἰκουμένης. Ποιὸς ἐβάσταξε μὲ γενναιότητα τὸ μαρτύριό του, ὅταν τοῦ βγαζαν σύρριζα τὰ νύχια του ; Ποιὸς, ὅταν τοῦ κομμᾶτιαζαν σιγὰ - σιγὰ τὸ σῶμα του ; Ποιὸς, ὅταν τοῦ ἀναστάτωναν κυριολεκτικὰ τίς ἀρθρώσεις του ; Ποιὸς, ὅταν τοῦ σπαζαν τὰ κόκκαλα τοῦ κεφαλιοῦ του ; Ποιὸς, ὅταν τὸν ἐψήγαν διαρκῶς μέσα σὲ τηγάνια ; Ποιὸς, ὅταν τὸν ἔρριχναν μέσα

---

* Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» τῆς 15/5/1968.

καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸν καθαγιασμὸ ἰσότημα. Μόνο στὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων θὰ μπορούσε νὰ γεννηθῆ τέτοιο θέμα, ἀφοῦ τὸ δισκᾶριο περιέχει τὰ προηγιασμένα τίμια δῶρα, ἐνῶ τὸ ποτήριον, πρὸ τῆς ἐνώσεως, μὴ καθαγιασμένο οἶνον καὶ ὕδωρ. Παρὰ τοῦτο τηρεῖται καὶ κατ' αὐτὴ ἢ κατὰ παράδοσιν συνήθους θέσεως των. Τὸ ἴδιον καὶ κατὰ τὴν λειτουργία μετὰ τὴν κοινωνία τοῦ ἱερέως καὶ τὴν μεταφορὰ τοῦ τιμίου Σώματος στὸ ποτήριον, παρὰ τοῦ ὅτι ὁ δίσκος εἶναι κενὸς ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ποτηρίου.

Ἴσως τὴν θέσιν τῶν τιμίων δώρων καὶ τὸν κατὰ τὴν εἴσοδον τρόπον τοῦ κρατήματος τῶν σκευῶν καθώρισαν πρακτικοὶ μᾶλλον λόγοι. Τὸ δισκᾶριον δηλαδὴ, ἰδίως ὅταν δὲν ἔχη τὴν μεταγενεστέρην βάσιν, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν ἀρχαϊκὴν μορφήν τοῦ δίσκου, γιὰ νὰ μεταφερθῆ ἀσφαλῶς ἀπαιτεῖ καὶ τὴν συνεργασία τοῦ δεξιοῦ χειροῦ γιὰ νὰ στερεωθῆ καλὰ αὐτὸ καὶ τὰ καλύμματα του στὸ χεῖρι ἀπὸ τὸ ὁποῖον κρατεῖται. Ἀντιθέτως τὸ ποτήριον πάντοτε εἶχε καὶ ἔχει βάσιν καὶ τὸ κράτημα καὶ ἡ μεταφορὰ του δὲν παρουσιάζει καμμία ἰδιαίτερα δυσχέρεια.

Τὸ ὅτι δὲ ὁ λαὸς ἀτενίζει κατὰ ἀντίστροφον θέσιν τὰ ἱερὰ σκεύη κατὰ τὴν εἴσοδον δὲν βλέπω νὰ παρουσιάσῃ τίποτε τὸ ἄτοπον.

σέ καζάνια με βραστό λάδι ; Αὐτὰ νὰ μοῦ δείξης. Γιατί τὸ νὰ πιῆς κώνειο εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα, σὰν νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ μὴν ξυπνήσης πλέον. Καὶ λένε, πὼς ὁ θάνατος αὐτὸς εἶναι γλυκύτερος κι' ἀπὸ τὸν ὕπνο.

Ἄν δὲ μερικοὶ ὑπόμειναν καὶ βασανιστήρια, ἀλλὰ κι' αὐτῶν τὸ ἐγκώμιό τους πάει χαμένο· γιατί ἔχασαν τὴν ζωὴ τους γιὰ κάποιαν αἰσχρὴν αἰτία· ἄλλοι τους μὲν, γιατί φανέρωσαν κρατικὰ ἀπόρρητα· ἄλλοι τους, γιατί ἐτοίμαζαν κατάλυση τῆς ἐξουσίας· ἄλλοι τους, γιατί πιάσθηκαν, νὰ κάνουν πράγματα αἰσχρότατα· ἄλλοι τους δὲ ἄσκοπα κι' ἀπλῶς κι' ὡς ἔλαχε, καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχη κανεὶς λόγος, αὐτοκαταδικάσθηκαν.

Σὲ μᾶς ὅμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Καὶ γι' αὐτό, τὰ μὲν δικά τους τὰ σκέπασεν ἡ λήθη· αὐτὰ ὅμως κι' ἀνθοῦν καὶ κάθε μέρα καὶ μεγαλώνουν. Κι' αὐτὸ καταλαβαίνοντας ὁ Παῦλος ἔλεγεν· ἡ ἀδυναμία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰσχυρότερη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ πὼς ἡ διακήρυξη αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ θεία, μπορούμε κι' ἀπ' αὐτὸ νὰ τὸ καταλάβωμε. Γιατί πὼς ἦλθε στὸ μυαλὸ δώδεκα ἀνθρώπων ποὺ ἦτανε καὶ ἀγράμματοι νὰ καταπιασθοῦν μὲ τόσο μεγάλα πράγματα, ποὺ ζοῦσαν σὲ λίμνες, καὶ σὲ ποτάμια καὶ μέσα στὶς ἐρημιές· καὶ ποτέ τους δὲν ἐγνοιόσθηκαν νὰ τρέξουν σὲ πολιτεῖες καὶ νὰ μπαίνουν στὶς ἀγορές ; Πὼς τῶβαλαν στὸ νοῦ τους ν' ἀντιπαραταχθοῦν μ' ὅλο τὸν κόσμον ; Γιατί τὸ ὅτι ἦσαν δεῖλοὶ καὶ φοβητσαρῆδες, μᾶς τὸ φανερώνει αὐτὸς ποὺ ἀνιστόρησε τὴ ζωὴ τους καὶ ποὺ δὲ παράλειψε οὔτε καὶ τὸ βάσταξε νὰ συσκιάσῃ τὰ ἐλαττώματά τους, πρᾶγμα ποὺ κι' αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλη ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας.

Τί λοιπὸν μᾶς λέει αὐτὸς γιὰ ἐκείνους ; Πὼς, ὅταν πιάσθηκεν ὁ Χριστὸς, ἔπειτα ἀπὸ ἀπροσμέτρητα θαύματα ποὺ ἔκανε, ἄλλοι τους μὲν ἔφυγαν· αὐτὸς δὲ ποὺ ἔμεινε, ἂν καὶ ἦτανε ὁ κορυφαῖος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸν ἀρνήθηκε. Πὼς ἐξηγεῖται λοιπὸν, ὅτι αὐτοί, ποὺ ὅταν ζοῦσεν ἀκόμη ὁ Χριστὸς, δὲν ἐβάσταξαν τὴν ἐπιθετικότητα τῶν Ἑβραίων καὶ σὰν ἀπόθανε κι' ἐνταφιάσθηκε, χωρὶς οὔτε ν' ἀναστηθῆ, ὅπως λέτε, καὶ χωρὶς νὰ μιλήσῃ μαζί τους καὶ νὰ τοὺς βάλῃ μέσα στὴν καρδιά τους θάρρος, ἀντιπαρατάχθηκαν πρὸς τὴν ἀπέραντην Οἰκουμένη ; Πὼς δὲν εἶπαν μέσα τους, τί πρᾶγμα λοιπὸν εἶναι αὐτό ; Τὸν ἑαυτὸ του δὲν μπόρεσε νὰ γλυτώσῃ, κι' ἐμᾶς θὰ προστατέψῃ ; Αὐτὸς, ὅταν ζοῦσεν, οὔτε κι' ἓνα

λαὸ δὲν ὑπόταξε κι' ἐμεῖς θὰ πείσωμε ὅλο τὸν κόσμον, προσφέροντας τ' ὄνομά του ; Τὸν ἑαυτό του ζωντανὸς δὲν ὑπερασπίσθηκε, κι' ἐμᾶς θὰ βοηθήσῃ πεθαμένος ; Καὶ πῶς εἶναι βολετό, ὅχι μόνο νὰ συζητοῦμε γι' αὐτά, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ βάλωμε στὸ νοῦ μας ; Εἶναι λοιπὸν ἀπ' ὅλα αὐτὰ φανερό, πῶς ἂν δὲν τὸν ἔβλεπαν ν' ἀναστηθῆ, καὶ πῶς ἂν εἶχανε τὴν μέγιστην αὐτὴν ἀπόδειξη τῆς δυνάμεώς του, δὲν θὰ καταπιάνονταν μὲ τόσην ἀποφασιστικότητά ἕνα τέτοιο πολὺ μεγάλο τόλμημα. Γιατί κι' ἂν εἶχαν ἀκόμη ἀπειρους φίλους, δὲν τοὺς ἔκαναν ὅλους παρευθὺς ἐχθροὺς των, ξεσηκώνοντας παληοὺς λαοὺς, καὶ μετακιώνοντας πατροπαράδοτα ὄρια ; Στὴν περίστασι δὲ αὐτὴν καὶ τοὺς πάντες εἶχαν ἐχθροὺς των καὶ τοὺς συμπατριῶτες τους, καὶ τοὺς ξένους. Γιατί κι' ἂν τοὺς εἶχαν ὅλοι σὲ ὑπόληψιν γιὰ χίλιους δυὸ ἐξωτερικοὺς λόγους δὲν θὰ τοὺς σιχαίνονταν, ὅταν τοὺς κατηχοῦσαν στὴν κοινοπολιτεία ; Τώρα ὅμως καὶ παντέρημοι ἦσαν, καὶ φυσικὸ ἦτανε, ἐξ αἰτίας τῆς ἀφορομῆς αὐτῆς νὰ τοὺς μισοῦν καὶ νὰ τοὺς περιφρονοῦν ὅλοι.

Γιατί ποιοὺς θέλεις νὰ σοῦ ἀναφέρω ; Μήπως τοὺς Ἰουδαίους ; Μὰ τὸ μῖσος τους ἐναντίον του ἦτανε ἀνομολόγητο, ὅπως τὸ φανερώνουν αὐτὰ ποὺ διέπραξαν ἐναντίον τοῦ διδασκάλου. Μήπως ἐννοεῖς τοὺς εἰδωλολάτρες Ἕλληνας ; Ἄλλὰ κι' αὐτοί, δὲν εἶχανε λιγώτερη γι' αὐτοὺς ἀποστροφή κι' αὐτὸ τὸ ξέρουν καλύτερα ἀπ' ὅλους οἱ Ἕλληνας. Γιατί ὁ Πλάτωνας ποὺ διανοήθηκε νὰ τοὺς παρουσιάσῃ μιὰ καινούργια πολιτεία, ἢ καλύτερα ἕνα μέρος πολιτείας, καὶ ποὺ δὲν μετακίνησε τίς συνήθειες τῆς θείας λατρείας, ἀλλὰ μονάχα ἄλλες ἀντ' ἄλλων πράξεις εἰσήγαγε, ἐκινδύνεψε, διωγμένος ἀπὸ τὴν Σικελία, νὰ χάσῃ τὴ ζωὴ του. Κι' ἐπειδὴ δὲν ἐγέννηκεν αὐτό, ἔχασε τὴν ἐλευθερία του. Κι' ἂν κάποιος βάρβαρος Σικελὸς δὲν παρουσιάζονταν ἡμερώτερος ἀπὸ τὸν τύραννο, τίποτα δὲν θὰ ἐμπόδιζε νᾶναι ὁ φιλόσοφος σκλάβος στὴν ξενητιά σ' ὅλη του τὴν ζωὴ. Ἄν καὶ δὲν εἶναι βέβαια τὸ ἴδιο πρᾶγμα νὰ νεωτερίξῃς στὰ ζητήματα τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ καὶ στὸ ζήτημα τῆς θρησκείας, γιὰτὶ αὐτὸ περισσότερον ἀπ' ὅλα φέρνει ἀναστάτωση καὶ συνταράζει τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί τὸ νὰ εἰπῆ κανεὶς πῶς οἱ φρουροὶ τῆς Πολιτείας μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἄς κάνουν τὸ χρέος τους, δὲν εἶναι τόσο σὲ θέση νὰ προκαλέσῃ ἀναστάτωση καὶ μάλιστα, ὅταν στὰ βιβλία μονάχα εἶναι γραμμένο, καὶ δὲν καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια ὁ νομοθέτης νὰ βάλῃ σ' ἐνέργεια καὶ σὲ πράξιν αὐτὰ ποὺ λέει. Τὸ νὰ λέῃ ὅμως κανεὶς, πῶς αὐτοὶ ποὺ τοὺς λατρεύομε δὲν εἶναι θεοί, ἀλλὰ ὅτι εἶναι Διαβόλοι, πῶς Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ σταυρώθηκε, τὸ ξέρετε πόσην ὀργὴ ξανάβει, τί ποι-

νές και τιμωρίες προκαλεῖ, και τί πάθη και τί πολέμους ξεσηκώνει.

Γιατί κι' ὁ Πρωταγόρας σ' αὐτοὺς διέτρεξε τὸν ἔσχατο κίνδυνο, ἐπειδὴ ἀποτόλμησε νὰ εἰπῆ τὸ «δὲν ἀναγνωρίζω θεοὺς», κι' ὄχι γυρνώντας και κηρύττοντας σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἀλλὰ σὲ μιὰ μονάχα πολιτεία. Καὶ ὁ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος, και ὁ Θεόδωρος, ποὺ τὸν ἀποκαλοῦσαν ἄθεο, ἀν και φίλους πολλοὺς εἶχαν και μεγάλη ρητορική δύναμη, και τοὺς ἐθαύμαζαν για τὴν φιλοσοφική τους κατάρτιση, κανένα ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν τοὺς ὠφέλησε. Καὶ ὁ μέγας ἀκόμη Σωκράτης, ποὺ ἦτανε γι' αὐτοὺς ἀνώτερος ἀπ' ὅλους στὴ φιλοσοφία, γι' αὐτὸ ἤπια τὸ κώνειο, ἐπειδὴ τὸν ὑπόπτειαν ὅτι στὰ λόγια του για τοὺς θεοὺς κατὰ κάποιον τρόπο παρεξέκλινε λίγο.

Ἄν δὲ μιὰ ὑπόνοια ἀπλῶς για καινοτομίες, ὠδήγησε σὲ τέτοιο μεγάλο κίνδυνο ἀνθρώπους σπουδασμένους και σοφοὺς και ποὺ ἦτανε χορτασμένοι ἀπὸ τίς ἀπειρες κολακειές ποὺ τοὺς ἔκαναν, κι' ὄχι μονάχα δὲν κατῶρθωσαν αὐτὸ ποὺ ἤθελαν, ἀλλὰ κι' ἐκινδύνεψεν ἡ ζωὴ τους και τοὺς ἐξώρισαν κι' ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, πῶς δὲν θαυμάζεις, και πῶς δὲν σαστίζεις, ὅταν βλέπης πῶς ἕνας ψαρᾶς ἔκαμε τόσες μεγαλοουργίες στὴν Οἰκουμένη, κι' ὅτι τὸ κατῶρθωσε αὐτὸ ποὺ ἐπεδίωξε, κι' ὅτι στάθηκε θριαμβευτὴς ἀπέναντι σ' ὅλους, και βαρβάρους και Ἑλληνας!

Μὰ αὐτοὶ — μ' ἀπαντᾶς — δὲν ἔμπασαν, ὅπως ἐκεῖνοι, ξένους θεοὺς. — Μὰ αὐτὸ ποὺ μοῦ λὲς εἶναι ἀκριβῶς και τὸ περισσότερον ἀπ' ὅλα ἀξιοθαύμαστο· γιατί ἦτανε διπλῆ ἡ καινοτομία τους· και νὰ καθαιρέσουν δηλαδὴ αὐτοὺς ποὺ ὑπῆρχαν, και νὰ κηρύττουν τὸν Θεὸν ποὺ σταυρώθηκε.

Γιατί, ἀπὸ ποῦ τοὺς ἤλθε νὰ κηρύττουν τέτοια πράγματα; Κι' ἀπὸ ποῦ ἀντλοῦσαν τὸ θάρρος τους, πῶς θὰ πραγματοποιηθοῦν; Ποιοὺς ἄλλους εἶχαν δεῖ προτῆτερα νὰ φέρουν σὲ τέλος ἕνα τέτοιο κατόρθωμα; Μήπως δὲν ἐπροσκυνοῦσαν ὅλοι δαιμόνια; Δὲν ἐθεοποιοῦσαν ὅλοι τὰ φυσικὰ στοιχεῖα; Κι' ὅμως ἐναντίον τῶν πάντων ἐξεστράτευσαν, και τὰ κατέλυσαν, και σ' ἕνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἐγύρισαν ὅλο τὸν κόσμον, σὰν νᾶχαν φτερά, και χωρὶς νὰ λογαριάζουν οὔτε κινδύνους, οὔτε θανάτους, οὔτε τίς

δυσκολίες πού εἶχε τὸ πρᾶγμα, οὔτε τὴν ὀλιγαριθμία τους, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν ἀντίθετων, οὔτε τὶς ἐξουσίες, οὔτε τοὺς βασιληάδες, οὔτε καὶ τὴν σοφία αὐτῶν πού τοὺς καταπολεμοῦσαν !

Γιατὶ εἶχαν σύμμαχο μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα αὐτά, τὴν δύναμην ἐκείνου πού σταυρώθηκε κι' ἀναστήθηκε. Δὲν θάτανε τόσο ἀξιωματικοί, ὅπως εἶναι αὐτὸ πού κατάρθωναν σήμερα. Γιατὶ στίς συνηθισμένες μάχες θὰ μπορούσαν ν' ἀντιπαρατάσσωνται πρὸς τοὺς ἐχθροὺς των κι' ἔχοντας στὴ διάθεσή τους μιὰν ἄλλην χώραν ἐχθρική σ' αὐτοὺς πού καταπολεμοῦσαν· καὶ νὰ διαλέξουν καὶ τὴν ὥρα τῆς ἐπίθεσης καὶ τῆς μάχης. Ἐδῶ ὅμως δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Γιατὶ δὲν εἶχαν δικό τους στρατό· ἀλλὰ ἔσμιγαν μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐχθροὺς τους, καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς νικούσαν. Κι' ἐνῶ ἀνακατεύονταν μὲ τοὺς ἐχθροὺς των, κατάρθωσαν νὰ ξεφύγουν τὶς δολοπλοκίες των, καὶ τοὺς κατέβαλλαν, καὶ νικούσαν νίκην μεγάλην καὶ λαμπρά, πού πραγματοποιοῦσε τὴν προφητεία πού λέει: «Καὶ κατακριεῖσθε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου» (Ψαλ. ρθ', 2).

Γιατὶ αὐτὸ εἶναι κυρίως πού κάνει τὸν καθένα νὰ σαστίζη· ὅτι δηλαδή, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ τους τοὺς ἔπιαναν, καὶ τοὺς ἔρριγναν στὴ φυλακή, στίς ἀλυσίδες, ὅχι μονάχα δὲν τοὺς ἐνίκησαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι κατόπιν τοὺς ὑποτάσσονταν· αὐτοὶ πού τοὺς ἐμαστίζωναν στοὺς μαστιγομένους των, αὐτοὶ πού τοὺς ἔδεναν στοὺς δεμένους, αὐτοὶ πού τοὺς καταδίωκαν σ' αὐτοὺς πού κυνηγοῦσαν. Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ λέμε μιλώντας γιὰ τοὺς εἰδωλολάτρες· κι' ἔκαναν μάλιστα καὶ πολὺ περισσότερα ἀπ' αὐτά, γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι πολὺ μεγαλύτερη. Γιατὶ καὶ στὴν περίπτωσιν πού παρακολοῦθεῖτε τὶς ὁμιλίες μου, θὰ σᾶς ἐξηγήσω ὅλη τὴν μάχην πού ἔδωσαν ἐναντίον του. Ὡς τὴν στιγμὴν ὅμως αὐτὴν, περιορισθήκαμε σὲ δύο κύρια σημεῖα· πῶς δηλαδή οἱ ἀδύνατοι κατάρθωσαν νὰ νικήσουν τοὺς δυνατοὺς· καὶ πῶς τοὺς ἤλθε στὸ νοῦ τους, ἐνῶ εἶχαν τόσες λίγες δυνάμεις νὰ διανοηθοῦν τόσο μεγάλα πράγματα, ἂν δὲν εἶχαν σύμμαχό τους τὸν Θεό ;

(Τέλος)

Ἀπόδοση ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Στάδια ἀρετῶν.

Ἐξαιρετικὸς, καθημερινὸς ἀγὼν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ πιστοῦ. Ἐπιθυμία χωρὶς ἀνάπαυλα, πάντα ἐντονη, διαρκῶς ἐπίμονη, ἀπαιτῶντας ὅλες μας τὶς δυνάμεις. Ἡ ἁμαρτία, μέσα μας καὶ γύρω μας, εἶναι ἕνας ἀντίπαλος ποὺ δὲν ξέρει τί θὰ πῆ ἔκ χειρὶς, ποὺ πρέπει διαρκῶς νὰ παλαίουμε μαζί του διὰ νὰ μὴ μᾶς καταβάλλῃ καὶ βρεθοῦμε κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα του.

Καθημερινά, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὶς ἀκολουθίες της, μὲ τὸ κήρυμά της, μὲ τὰ παραδείγματα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἁγίων, μᾶς προτρέπει, μᾶς στηρίζει καὶ μᾶς καταρτίζει σ' αὐτὸν τὸν ἀκοίμητο καὶ ἀκάθιστο ἀγῶνα, ποὺ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν ἀληθινῶν τέκνων της.

Ἐπιθυμῶντες ὁμοίως καὶ περίοδοι στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔτος, κατὰ τὶς ὁποῖες, μέσα στὴν ἰδιαίτερα καταναυκτικὴ λειτουργικὴ τους ἀτμόσφαιρα, ὁ ἀγὼν αὐτὸς ἀπαιτεῖται πιὸ σύντονος, οἱ προσπάθειές μας πρέπει νὰ εἶναι πιὸ δυνατές, πιὸ πλατειεῖς καὶ πιὸ ἐξαντλητικές.

Αὐτὲς οἱ περίοδοι εἶναι ἐκεῖνες τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν δύο μεγάλων δεσποτικῶν ἑορτῶν, τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων, — οἱ δύο Τεσσαρακοστές —, καθὼς καὶ οἱ ἄλλες μικρότερες, ποὺ προηγοῦνται τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς μνήμης τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Μὲ τὴ νηστεία, μὲ τὴ μετάνοια, μὲ τὴν ἀνανέωση τῶν ἁγίων ἀποφάσεων, μὲ τὸν πολλαπλασιασμό καὶ τὴν ἐνίσχυση τῶν προσπαθειῶν μας γιὰ μιὰ ζωὴ πιὸ σύμφωνη μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, κατὰ τὶς περιόδους αὐτὲς νοιώθουμε βαθύτερα τὴν πνευματικὴ φιλοτιμία ποὺ μᾶς ἐμπνέει ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἀποβοῦμε γνήσιοι φίλοι του, γιὰ νὰ ἀναδειχθοῦμε στὴν πράξη ζωντανὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὶς περιόδους αὐτὲς, ἡ Ἐκκλησία κεντρίζει τὴν ψυχὴ μας καὶ τὴν ὠθεῖ πρὸς τὸν ρυθμὸ καὶ τὸν τόνο ζωῆς, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν ἀληθινὴ ἀγιότητα. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, μὲς ἀπὸ τὰ βιβλικὰ ἀναγνώσματα καὶ μὲς ἀπὸ τὴν ἱερὴ ὑμνωδία, μᾶς καλεῖ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν ἀκηδία, νὰ ἀναζητήσουμε μεγαλύτερη φορὰ στὰ βάθη τῆς μετανοίας καὶ τῆς κατανύξεως, νὰ ἐπιδιώξουμε ἀνώτερες ἐπιδόσεις στὸ στάδιο τῶν ἀκριτῶν, διατηρῶντας αὐτὴ τὴ φορὰ καὶ αὐτὴ τὴν ὀρμὴ καὶ μετὰ τὴ λήξη τῆς τέτοιας περιόδου, ἐνισχυμένοι μὲ τὴ θεία Κοινωνία.

Τὸ πιὸ σπουδαῖο ἀπ' αὐτὰ τὰ χρονικὰ στάδια εἶναι ἀσφαλῶς ἐκεῖνο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, μετὰ τὴν ὁποία ἐτοιμαζόμεστε νὰ ἐορτάσουμε τὰ πάθη καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος μας. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτῆ, ἡ Ἐκκλησία συναγαίρει τὰ τέκνα τῆς σὲ μιὰ ἐντεταμένη λειτουργικῆ καὶ ἀσκητικῆ ἀπόδοσιν, πού σκοπὸς τῆς εἶναι ὁ συμμερισμὸς στὰ πάθη καὶ στὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐξαγνισμὸς σώματος καὶ ψυχῆς καὶ ὁ προῖσμός τους μετὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν πραγματικότητα τῶν ἀρετῶν.

Σκληρὴ ἀγάπη.

«Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται» (Ἑβρ. ιβ', 6), λέγει ἡ Γραφή. Καὶ προσθέτει τὸν σκοπὸν: «Ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ» (ιβ', 10).

Τὸ νὰ μᾶς ἀφήνῃ ὁ Κύριος ἐκθέτους σὲ πειρασμούς, θλίψεις καὶ ἀντιξοότητες, εἶναι σημάδι τῆς ἀγάπης του. Ὁπῶς ὁ στοργικὸς πατέρας, πού ἐνδιαφέρεται νὰ γίνῃ τὸ παιδί του ἄξιός κοὶ γεροδεμένος ἄνδρας, δὲν τὸ θέλει μαμόθρεπτο καὶ μαλθακό, ἀλλὰ τοῦ δίνει μιὰ ἀγωγή πειθαρχημένη καὶ σκληρῆ, ὥστε νὰ δυναμῶνῃ ὁ χαρακτήρας του, ἔτσι καὶ ὁ Θεός. Ὅσοι τὸν πιστεύουν καὶ ἔχουν μέσα τους τὴν ἱερὴ φιλοτιμία νὰ ἀναδειχθοῦν στὸ στάδιο τῶν ἀρετῶν, δὲν τοὺς ἀφήνει ἀδοκίμαστους, ἀλλὰ τοὺς δοκιμάζει σὰν τὸ χρυσόφι στὸ χωνευτήρι τῶν θλίψεων, ἀκριβῶς γιὰ νὰ λάμψουν καὶ νὰ δοξασθοῦν στὰ μάτια του. Τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς μας εἶναι αὐτὴ ἡ δοκιμὴ. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἁγίους, μετὰ τὸν πρῶτον Χριστό, δὲν πέρασε ἐδῶ κάτω τῆ ζωῆς του ἄνετα καὶ εὐκολα. Ἀντίθετα, κέρδισαν τὸν στέφανον τῆς θείας δόξας ἀφοῦ πέρασαν ἀθληφόρα «διὰ πολλῶν θλίψεων», προϋπόθεσιν ἀπαραίτητη γιὰ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς στὴ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν (Πράξ. ιδ', 22).

Ὅταν, λοιπόν, μᾶς βρίσκουν οἱ θλίψεις, δὲν πρέπει νὰ τὶς λογαριάζουμε σὰν ἐνδειξὴν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει παραπεταμένα παιδιὰ του, ἀλλὰ ἀντίθετα σὰν ἐχέγγυον τῆς ἀγάπης του. Εἶναι σημάδι ὅτι μᾶς ἀγαπᾷ καὶ ὅτι μᾶς παραδέχεται καὶ μᾶς ἀναγνωρίζει σὰν παιδιὰ του, ἐπιφυλάσσοντάς μας μιὰ θέσιν στὸν Παράδεισον.

Ὅταν ἡ καρδιά μας εἶναι πρόσκολλημένη στὸ ἅγιον θέλημα του, ὅταν ἡ πλῆρη τοῦ βίου μας εἶναι στραμμένη πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, οἱ θλίψεις πού ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ μᾶς

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

31. ΑΧΘΟΦΟΡΟΙ

«Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν» (Ρωμ. ιε', 1).

Στὴν περίπτωσί μας σήμερα ἀφορμὴν ἔδωκε ἡ πληροφορία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ ἐνὸς σκανδαλοῦ ποῦ παρετηρεῖτο μεταξὺ τῶν πρώτων χριστιανῶν, χωρὶς αὐτὸ τὸ σκάνδαλο νὰ ἔχῃ θέμα πίστεως ἢ ἠθικῆς. Ἐφ' ὅσον κάθε τύπος παρεμερίσθη, κάθε σκιά ἐξηλείφθη, κάθε νόμος ἢ κατηγορήθη ἢ συνεπληρώθη μετὰ τὸν ἐρχομὸν, τῆ διδασκαλία καὶ τῆ σταυρικῆ θυσία τοῦ Κυρίου, καὶ ὅλα ὅσα εἶχαν καθιερωθῆ πρὸ Χριστοῦ ἔχασαν τὴ σημασίαν τους ὡς θρησκευτικὰ μέσα ἀγνισμοῦ καὶ ἀποκαταστάσεως κοντὰ στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ ἐχτύπησε δυνατὰ καὶ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων καὶ τοὺς ἐξ ἔθνῶν χριστιανούς ἐκείνους ποῦ εἶχαν κάποιο συναισθηματικὸ δεσμὸ μετὰ τὴν συνηθείαν τῆς παλαιᾶς τῶν θρησκείας. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, καθαρῶς πνευματικὴ (Ἰωάν. δ', 20 κ. ἐ.), ἀνοιξε διάπλατα τὴν πόρταν τοῦ οὐρανοῦ διὰ τοῦ Κυριακοῦ Σώματος τοῦ Θεανθρώπου, καὶ ἡμεῖς, οἱ κατ' ἀνθρώπον ἀδελφοὶ του (Ματθ. κη', 10· Ἰωάν. κ', 17· Ἐβρ. β', 11 κ. ἀ.), εἴμεθα ἐντελῶς ἐλεύθεροι μετὰ δικαιώματα υἱοθετημένου παιδιοῦ (Γαλ. δ', 5) καὶ μάλιστα συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. ἡ', 17), χωρὶς τύπους, καὶ θυσίας, καὶ ὑλικὰς προσφορὰς, καὶ τόπους καὶ χρόνους, νὰμποῦμε ἄφοβα στὴ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ εἶναι κληρονομία μας. Ἐτσι εἶπεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητὰς του (Ἰωάν. ιδ', 3), καὶ αὐτὸ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Οὐράνιον Πατέρα (Ἰωάν. ιζ', 11 κ. ἐ.). Ἐξ ἄλλου αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ σκοπὸς τῆς μεγάλης θυσίας τοῦ Γολγοθᾶ: νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος μας, νὰ γκρεμίσῃ τὸ φραγμὸν καὶ νὰ βαδίσωμεν θαρρετὰ πρὸς τὴ δόξαν.

***

Ἐπόμενον εἶναι κάθε τι ποῦ συνδέεται μετὰ τὸ παρελθὸν καὶ μάλιστα μετὰ ὅ,τι ἀπλῶς κρατοῦσε σὰν μνημόνιον ἔντονον τὸ συναισθηματικόν

βροῦν ἔχουν προορισμὸν νὰ στερεώσουν τὴν πορεία μας, νὰ τὴν εὐοδώσουν καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ αἴσιο τέρμα τῆς.

Ἐτσι, πρέπει νὰ τὴν ἀντιμετωπίζουμε μετὰ ὑπομονὴν καὶ γλυκεῖαν βεβαιότητα γιὰ τὴν ὠφέλειάν τους. «Τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν», εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς (Ματθ. ζ', 14).

τῆς ἐποχῆς μας, νὰ μὴ ἔχη ἰσχὺν πλέον, γιὰτι ἔπεσε σὲ τελεία ἀχρηστία, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς μᾶς ἐλύτρωσε καὶ δὲν ὑφίσταται πλέον οὔτε ἐνοχὴ οὔτε καὶ ποινὴ. Καταντᾷ δὲ γελοία ἡ ἐπιμονὴ τῶν Ἑβραίων στὸν παλαιὸ νόμο καὶ χωρὶς περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ ἀνόητος ἡ ἀναμονὴ καὶ ἄλλου Λυτρωτοῦ. Καὶ γι' αὐτὰ μίλησεν ὁ Ἀπόστολος ἐκτεταμένα νὰ διαφωτίσῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς, ὅπως εἶδαμε στὰ προηγούμενα. Καὶ τὸ ἐπέτυχε στὴ μεγίστη κλίμακα, γιὰτι ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐξεχώρισε ἀπὸ τὴν παλαιὰ Συναγωγὴν, διεμόρφωσε τὴ λατρεῖα τῆς καὶ οἱ πιστοὶ ἀπετέλεσαν πλέον τὴν καθαρὴν ζύμη γιὰ τὴν ἀναζύμωσιν ὄλου τοῦ κόσμου, ἐφ' ὅσον «μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῖ» (Α' Κορ. ε', 6).

* *

Τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια τῆς πνευματικότητος τῆς νέας θρησκείας τὴν εἶχαν ὅλοι κατανοήσει καὶ δὲν ἔδιναν καμμιά σημασία οὔτε στοὺς ἑβραϊκοὺς τύπους, οὔτε καὶ στὰ εἰδωλολατρικὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα. Ἡ ὑπῆρχαν ἢ δὲν ὑπῆρχαν, γιὰ τοὺς φωτισμένους χριστιανούς δὲν ἦσαν τίποτε. Γι' αὐτοὺς οὔτε τὰ ἄζυμα, π.χ., εἶχαν καμμιά θρησκευτικὴν ἱερότητα, ἀλλ' ἦσαν ἀπλὸ καὶ κοινὸ ψωμὶ πού ἐνθύμιζε τὴ δουλεία καὶ τὰ ἐπεισόδια τῆς φυγῆς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, οὔτε καὶ τὰ ψητὰ κρέατα τῶν εἰδωλολατρῶν πού ἦσαν ἀπομεινάρια ἀπὸ τὶς θυσίαι των εἶχαν καμμιά σημασία. Κοινὰ λειψὰ ψωμάκια τὰ μὲν, κοινὰ ψητὰ κρέατα τὰ δὲ καὶ μποροῦσαν νὰ τὰ φᾶνε χωρὶς καμμιά θρησκευτικὴ προπαρασκευὴ, ἀνάμνησις ἢ συζήτησι. Καὶ τὰ ἔτρωγαν αὐτοὶ οἱ «ἀδυνατοὶ» περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Συγγενεῖς, φίλοι, γείτονες, προσέφεραν στίς γιορτές τους οἱ μὲν στοὺς δὲ τέτοια φαγώσιμα καὶ στοὺς χριστιανούς οἱ ὁποῖοι δὲν τὰ πετοῦσαν, ἀλλὰ τὰ κατεβρόχιζαν σάν μιὰ κοινὴ φυσικὴ τροφή, χωρὶς καὶ νάχουν κανένα συναισθηματικὸν εἶπαμε, δεσμὸ μὲ τοὺς Ἰουδαίους ἢ τοὺς εἰδωλολάτρας πού τὰ προσέφεραν. Ἀπὸ ἀπλῆ ἐθιμοτυπία τὰ ἐδέχοντο καὶ σάν ἀμόλυντη, καθαρὴ τροφή τὰ ἔτρωγαν. Καὶ τὰ ἔτρωγαν ὄχι κρυφά, ἐπιφυλακτικά, ἀλλὰ δημοσίᾳ. Αὐτὴ των ἡ πράξις δὲν εἶχε τι τὸ ἐφάμαρτον; Κάθε ἄλλο· εἶδεινε πὼς εἶχαν ἐπίγνωσιν τῆς πίστεώς των, πὼς ἦσαν πνευματικοὶ ἄνθρωποι καὶ θεωροῦσαν γελοία τὴν ἀρτηριοσκληρωτικὴ ἐμμονὴν τόσοσιν τῶν Ἰουδαίων, ὅσον καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν στίς παληῆς θρησκείαι των τύπων καὶ τῆς πλάνης. Αὐτοὶ οἱ πνευματικῶς προωδευμένοι πιστοὶ ἀνέκριναν τὴ συνείδησί τους πού φωτισμένοι ἀπὸ τὰ ἀποστολικά κηρύγματα δὲν τοὺς ἤλεγχε, ἐπειδὴ ἐδέχοντο εἶτε ἀπὸ Ἰουδαίους εἶτε ἀπὸ εἰδωλολάτρας ἄζυμα ἢ κρέατα πού ἔμεναν ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα. Καὶ τᾶτρωγαν, λοιπόν, ἀράδα. Βεβαίως ἡ Χριστιανικὴ ἐλευθερία σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, πού δὲν γεννοῦν προβλήματα προσωπικῆς ἐνοχῆς, δὲν μπορεῖ νὰ μπῆ στὸ δίχτυ τῆς

κατασκοπείας τῶν πονηρῶν ἢ ἀμαθῶν (Γαλ. β', 4). Καί μπορεί ὁ κάθε πνευματικός ἄθρωπος αὐτῆ του τὴν ἐξουσία νὰ τὴν ἀπολαύσῃ καὶ ὄχι νὰ παραμένῃ δοῦλος συνηθειῶν καὶ ἐθίμων ποῦ μ' ἓνα θρησκευτικὸ ντύμα ὑφαμένο στὸν ἀργαλειὸ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀγνοίας ἔχουν ἀδικήσῃ τὸ βάθος τῆς γνησίας θρησκευτικότητος. Ἄλλ' ὅμως τὸ ζήτημα, ὅπως τὸ ἐξετάζει ὁ Ἀπόστολος (Ρωμ. ιδ', 1· ιε', 1-7), ἔχει καὶ τὴν ἄλλη του πλευρά. Ἔχουμε βέβαια τὴν ἐλπίδα σὰν ἐλεύθεροι χριστιανοὶ νὰ ἀγνοήσωμεν ὅ,τι δὲν εἶναι ἐφάρμαρτο, ἀλλ' ἡ ἐξουσία μας αὐτῆ σταματᾷ ἀκριβῶς ἐκεῖ ποῦ γίνεται πρόσκομμα γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῇ πίστει (Α' Κορ. η', 9). Δὲν ὑπάρχει, προκειμένου περὶ τῶν τροφῶν, τίποτε μολυσμένο γιὰ τὸ χριστιανό, τίποτε τὸ ἀκάθαρτο, ἄς τὸ προσφέρῃ οἰοσδήποτε καὶ σ' ὅποιαδήποτε θρησκεία κι' ἂν ἀνήκῃ: «Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτοῦ· εἰ μὴ τῶ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν». Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀκάθαρτον γιὰ τὸν χριστιανό, ἀρκεῖ νὰ μὴν εἶναι κάτι ποῦ ὁ εὐαγγελικὸς νόμος τὸ ἀπαγορεύει. Ἄν ἓνας θεωρῇ, παρὰ ταῦτα, τὸ εὐαγγελικῶς ἀμειπτο, ἀκάθαρτο, αὐτὸ δὲν ἦταν στὴν πραγματικότητά τέτοιο, παρὰ μόνον στὰ μυαλά του (Α' Κορ. ιδ', 13). Αὐτὸ τὸ εἶδε κατακάθαρα σὲ ὄραμά του ὁ Ἄπ. Πέτρος (Πράξ. ι', 15), ποῦ ἄκουσε καὶ τῆ φωνῆ νὰ τοῦ λέγῃ ἐπαναληπτικά: «Ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοῖνου». Τοῦτο ἐσήμαινε πῶς οἱ τροφές καὶ τ' ἀνόητα τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀγνοίας γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἡθικὴ προκοπὴ τῶν πιστῶν δὲν μποροῦν νὰ ἐπηρεάζουν τὴ συνείδησι ποῦ εἶναι λευκαμένη μὲ τὸ Αἷμα τοῦ Ἐσφαγμένου Ἀρνίου (Ἀποκ. ζ', 14). Καὶ στὴν καθημερινή μας ζωὴ ἔχουν παρεισφρήσει διάφορες εἰδωλολατρικὲς συνήθειες σὰν κατὰλοιπα σκοτεινῶν αἰώνων καὶ μένουν σὰν παρασιτικὸς φόρτος καὶ προκαλοῦν σύγχυσι. Σ' αὐτὲς τίς δυσειδαιμονίες ὁ φωτισμένος Χριστιανὸς ἀντιδρᾷ μὲ σύνεσι γιὰ νὰ μὴ προκληθῇ σάλος. Ἡ ἀποφυγὴ τοῦ σκανδάλου χρειάζεται σοφὸ χειρισμὸ συμπεριφορᾶς, γιατί, μολονότι μιὰ πρᾶξις δὲν ἔχει τι τὸ εὐαγγελικῶς διαβλητόν, ἐν τούτοις ὅμως μπορεί νὰ διαβληθῇ. Χριστιανοὶ φωτισμένοι, μορφωμένοι ἢ ἀμόρφωτοι γραμματικῶς, ἀπὸ ἀπροσεξία τους ἔγιναν ἀφορμὴ σκανδάλων στοὺς ἄλλους ποῦ ἦσαν ἀδύνατοι στὴν πίστι. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, μιὰ τέτοια πίστι σκοτῶνει καὶ δὲν σώζει ψυχές: «Σὺ πιστὶν ἔχεις; κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. ιδ', 22). Κράτησε τὸ μεγάλο κεφάλαιο τῆς πίστεώς σου ποῦ σὲ ἐξαυλῶνει, γιὰ λογαριασμὸ σου καὶ γιὰ τὴ σωτηρία σου καὶ μὴ γίνεσαι μ' αὐτὸ πρόσκομμα στὸν ἀδελφὸ σου ἐξ αἰτίας τοῦ φιλελεύθερου πνεύματός σου.

* * *

Ἄς σημειωθοῦν ἐπάνω σ' αὐτὰ καὶ ὠρισμένα ποῦ, κι' ἂν λεί-

ψουν, δὲν βλέπουν τὴν πίστι, οὔτε συνεπῶς μᾶς κλείνουν τὴν πόρτα τοῦ παραδείσου. Συνήθεια ἐπεκράτησεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς κάθε πιστὸς καὶ φιλακόλουθος νὰ ἀγάβη καντήλι ἢ κεράϊ στὶς εἰκόνες. Ἐσὺ πού εἶσαι περισσότερο φωτισμένος ἀρκεῖσαι εἰς τὸ νὰ λατρεύῃς τὸν Θεὸν κατὰ καρδίαν καὶ δὲν δίνεις καμμιά σημασία σ' αὐτὴ τὴ συνήθεια, καὶ λές: δὲν χρειάζονται τὰ κεράϊα. Ὁ ἄλλος ὅμως πού δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαρθῇ στὴν πνευματικότητα τὴ δική σου, σοῦ ἀπαντᾷ: Σὲ μένα τὸ ἀναμμένο κεράϊ ὑπενθυμίζει τοὺς φοβεροὺς διωγμοὺς τῶν πρώτων χριστιανῶν πού μὲ τὰ δαδιά κάτω στὶς σκοτεινὲς κατακόμβες τὴν νύχτα ἐλάτρευαν τὸν Κύριον· μοῦ ὀμιλεῖ στὴν γλῶσσά του καὶ μοῦ λέγει: νὰ εἶσαι φῶς, νὰ ἔχῃς ζεστή πίστι, νὰ εἶσαι ἀπαλὸς σὰν τὸ κεράϊ καὶ εὐπλαστος, νὰ ἐκδαπανᾷσαι ἐπάνω στὸ καθῆκόν σου καὶ νὰ φωτίζῃς τοὺς γύρω σου ἔτσι ὅπως τὸ κεράϊ, πού ἐὰν δὲν ἔλυωνε, δὲν θὰ ἐφώτιζε. Αὐτοὶ οἱ συμβολισμοὶ πού σοῦ προβάλλει μήπως σώζουν μονάχοι τους; Ὁχι. Ὅμως σὰν ὑλικὸς ἄνθρωπος χρησιμοποιεῖ ἐκφραστικούς τρόπους λατρείας. Ἄλλο μικροπαράδειγμα: Τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Πολλοὶ ὄταν περνοῦν ἀπὸ μιὰ ἐκκλησία σταυροκοπιοῦνται· χτυπάει ἢ καμπάνα, τὸ ἴδιο ἀναφέρονται τὰ θεῖα πρόσωπα, ἐπίσης· προσεύχονται καὶ νομίζουν πὼς ἂν δὲν σταυροκοπηθοῦν, ἢ προσευχῇ δὲν ὀλοκληρώνεται. Ἐσὺ πού ζῆς τὸ βάθος τῆς πίστεως καὶ σὲ μιὰ ἐξαρσι πνευματικῇ κάνεις δὲν κάνεις τὸ σταυρό σου δὲν ἐλέγχεσαι, γιατί προσεύχεσαι ὅπως σημειώνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «τῷ πνεύματι καὶ τὸ νοῦ» (Α' Κορ. ιδ', 14). Ἄλλ· ὁ ἄλλος σου ἀδελφός πού δὲν μπορεῖ νὰ μπῆ στὸ δικό σου πνεῦμα δὲν οἰκοδομεῖται (ιδ', 17)· γιατί νομίζει, πὼς ἐπειδὴ δὲν κάνεις τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ εἶσαι ἢ μασῶνος ἢ ἰεχωβίτης ἢ προτεστάντης καὶ σκανδαλίζεται. Εἶναι βέβαια, δυνατὸ τὸ πνευματικὸ χάρισμα πού ἔχει ἓνας πιστὸς ν' ἀφίνη τὴν ψυχὴ του αἰχμάλωτη τελείως τῷ Θεῷ καὶ νὰ παραλύουν τὰ σωματικὰ μέλη κατὰ τὴν ὥρα τῆς θείας λατρείας. Πὼς ὅμως ὁ ἀδελφός θὰ πειστή πὼς μέσα σου ὑπάρχει ἓνα θρησκευτικὸ δρᾶμα, μιὰ πνευματικῇ καταπόνησι ὄταν βλέπῃ μιὰ φαινομενικῇ ἀπάθεια στὴν ἐξωτερικῇ σου παράστασι; Μπορεῖ, λοιπόν, ἢ ἀδυναμία του αὐτὴ νὰ τὸν κάμῃ νὰ πέσῃ σὲ διαλογισμοὺς καὶ νὰ κατακρίνη, χωρὶς νὰ σκεφθῇ πὼς ἢ κατάκρισι εἶναι ἁμαρτία. Ἐλαβε ἀφορμὴ ἀπὸ τὴ δική σου πίστι πού δὲν κατεβαίνει σὲ ἐξωτερικοὺς λατρευτικούς τύπους καὶ ἔπεσε σ' ἀδικία, ἐνῶ μποροῦσες νὰ τὸν βοηθήσῃς, μὴ καταργῶντας ὀρισμένους τύπους ἢ συμβολισμοὺς ἢ πράξεις ἀβλαβεῖς συνήθειες τῶν ἀπλοϊκῶν πιστῶν. Ἐπειτα· προσφέρουν λιβανῆκι γιὰ τὴ Λειτουργία ἢ γιὰ κάθε πρᾶξι ἱεροτελεστικῇ. Αὐτὸ τὸ λιβάνι τὸ θεωροῦν ἀπαραίτητο στοιχεῖο στὴν καθόλου λατρεία πού ὑποβοηθεῖ σὲ θρησκευτικῇ προδιάθεσι τὸν πιστό. Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ πὼς γίνεται ἢ δὲν γίνεται λιβάνισμα, ὁ σκοπὸς μὲ τὸν ἱερέα καὶ τὰς εὐχὰς, χω-

ρις αὐτὸς νὰ ἐπιτυγχάνεται πλήρως. Καὶ ὅμως ὁ ἀδύνατος θὰ εἰπῇ: «ἀλιβάνιστα πράγματα», καὶ βλάπτεται. Γίνεται μνημόσυνο; Δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσῃ ὁ ἄλλος πὼς χωρὶς κόλλυβα γίνεται τὸ μνημόσυνο, γιατί πρῶτον μὲν ἔτσι ἔμαθε καὶ δεύτερον ἀγνοεῖ πὼς ἡ οὐσία καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦ μνημοσύνου ἐγκείται στὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἱερέα πολλές φορές μεγάλον ἀγιασμό. Ὁ ἀπλοϊκὸς χριστιανὸς ἀδυνατεῖ νὰ πιστεῦσῃ πὼς ὁ ἀγιασμός εἶναι ἀγιασμός καὶ ὄχι μικρὸς ἢ μεγάλος. Ἰκανοποιεῖ τὴ συνείδησί του μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἔλαβε μεγάλον ἀγιασμό. Θὰ μπορούσε νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς ἀπειρία περιπτώσεων πού ξεχωρίζουν τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, ὡς πρὸς τὴν θέσιν πού παίρνουν, ἐναντι τῶν δυνατῶν κατὰ τὴν πίστιν. Καὶ ὅμως καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ μὲ διαφορετικοὺς τρόπους ἴσως, φθάνουν στὸν ἴδιον σκοπὸ· στὴν πνευματικὴ λατρεία, ἐὰν βέβαια, πιστεύουν ἀπόλυτα καὶ ὀρθόδοξα στὸ Θεό, ἐὰν ἀκολουθοῦν καὶ στὴ θεωρίαν καὶ στὴν πράξιν τὰ ὅσα ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐποχῆς μᾶς παρέδωσε μέσῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνας πολὺ δυνατὸς καὶ πολὺ φοβισμένος ἀδελφὸς δὲν προκαλεῖ, δὲν ἀλαζονεύεται γιὰ τίς βαθεῖες καὶ σωστὲς θρησκευτικὰς του γνώσεις καὶ ἀκόμη περισσότερο, δὲν καταλύει τὴν πίστιν τοῦ ἀδυνατοῦ ἀδελφοῦ πού θέλει νὰ συνεπικουρῆται ἢ ὀρθόδοξος λατρεία του μὲ ὠρισμένους ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις πού, κι' ἂν λείψουν, δὲν βλάπτουν τὸν βαθύτατα καὶ κατ' ἐπίγνωσιν πιστόν. Ἐφ' ὅσον κοινὴ εἶναι ἡ πίστις, ὀρθόδοξως τοποθετοῦνται ὅλα ὅσα ἔχουν οὐσία γιὰ τὸ σωσμό μας, ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι μονάχα ἡ διαφώτισις γιὰ νὰ προλάβουμε παρεξηγήσεις καὶ ζημιὰς μεταξύ εὐσεβῶν ἀπλοϊκῶν χριστιανῶν. Οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ κατηχοῦνται, ὥστε νὰ μὴ συγχέουν τὸν τύπον μὲ τὴν οὐσίαν, τὰ σύμβολα, τίς συμβολικὰς παραστάσεις καὶ τίς εἰκόνες μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειτα κάτι τέτοιες θρησκευτικὰς ἀδυναμίας τῶν πιστῶν δὲν βλάπτουν οὔτε τὸ δόγμα, οὔτε τὸ ἦθος, κι' ὀφείλουν οἱ δυνατοὶ τέτοια «ἀσθενήματα» τῶν ἄλλων νὰ τὰ βαστάζουν, ὥσπου ἐργασθοῦν καὶ κατορθώσουν νὰ τοὺς ἀνεβάσουν στὸ δικὸν τοὺς πνευματικὸν ἐπίπεδον, γιὰ νὰ μὴ βρίσκουν καὶ οἱ αἰρετικοὶ καλλιεργήσιμον ἔδαφος γιὰ νὰ σπέρνουν τίς κακοδοξίας τους.

* * *

Ἄλλὰ καὶ στὸν ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν τομέαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἰσοδύναμοι. Λόγοι ἰδιοσυγκρασιακοί, ἀνατροφῆς, μορφώσεως, παρεξηγημένης τοποθετήσεώς των ἀπέναντι τῆς ζωῆς πού δὲν κατώρθωσε ἡ θρησκευτικότης των καὶ τὸ μετέπειτα πνευματικὸν των περιβάλλον νὰ τοὺς μεταβάλῃ, πείθοντάς τους πὼς πῆραν στραβὸν δρόμον, ἐφ' ὅσον γεννοῦν τόσα ἐρωτηματικὰ στίς συνειδήσεις

τῶν ἄλλων. Καὶ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ εἶναι εὐλογα, γιατί πολλάκις οἱ τρόποι τῆς συμπεριφορᾶς των εἶναι τρόποι ἀντιπνευματικοῦ καὶ ἀπολιτίστου ἀνθρώπου. Δὲν πρόκειται περὶ προσωπικῆς προσβολῆς, ὅποτε τοῦτο ἐξετάζεται στὸ κεφάλαιο τῆς χριστιανικῆς συγγνώμης, ἀλλὰ περὶ τῆς ὅλης διαγωγῆς ἑνὸς προσώπου ποῦ παρὰ τὴν ἀληθινὴν θεογνωσίαν, παρὰ τὴν ὀρθὴν παιδαγωγίαν, παρὰ τὰ ζωντανὰ παραδείγματα καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς, διατηρεῖ τὰ καβούρια ποῦ καὶ τὸν ἴδιο ψυχικὰ ἀνακατεῦουν καὶ τοὺς ἄλλους ἐνοχλοῦν. "Ἐτσι παρεμβάλλονται στὴν ἡσυχὴ καὶ γαλήνιαν ζωὴ τῶν ἀδελφῶν σὰν πειρασμοί. Δὲν ἔχει νὰ κάμῃ ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι θανάσιμα τὰ σφάλματα· ἀρκεῖ ποῦ ταρασσούν τὴν ψυχικὴν γαλήνην τοῦ ἄλλου, ἀρκεῖ ποῦ πικραίνουν καὶ δηλητηριάζουν τὴν ζωὴν, ἀρκεῖ ποῦ ἀνατρέπουν τοὺς ὅρους μιᾶς εὐτυχοῦς διαβιώσεως τῶν ἀδελφῶν. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς πρόκειται περὶ ἀρρώστου. Οἱ λοιποί, χωρὶς νὰ ἀπομονώσουν ἕνα τέτοιο καὶ νὰ δείχνουν ἐχθρότητα, σὰν νὰ βρίσκονται σὲ προσωπικὴ ἀντιδικία μὲ τὸν «ἀδύνατον» ἀδελφό, ὀφείλουν νὰ εὐχαριστοῦν πρωτίστως τὸ Θεὸν γιατί μένουν ὑγιεῖς ψυχικὰ καὶ γλυκεῖς στοὺς λόγους καὶ τοὺς τρόπους. "Ἐπειτα μὲ τὸ φωτεινὸ καὶ ἀκτινοβόλο παράδειγμά τους νὰ ἐλέγχουν τὴν ἀντίθεσιν ποῦ παρατηρεῖται. Ἡ ἀγάπη θὰ εἶναι πάντα τὸ κίνητρο τῆς μεταχειρίσεως τοῦ «ἀδύνατου», καὶ ἡ ἀγάπη βρίσκει πάντοτε τὸν τρόπο νὰ ἐλέγχῃ καὶ νὰ σωφρονίζῃ τὸν ἄρρωστο στὰ μυαλὰ ἀδελφό. Τὸν ἄρρωστο ποῦ παρουσιάζει μικροπυρετοὺς καὶ ὄχι φαινόμενα μιᾶς μεταδοτικῆς καταραμένης ἀρρώστειας, δὲν τὸν κυνηγοῦν νὰ τὸν ὀδηγήσουν σὲ βαρύτερες ἀσθένειες. Τὸν συμπαθοῦν, τὸν ἀγκαλιάζουν, τοῦ προσφέρουν τὰ κατάλληλα φάρμακα καὶ προλαμβάνουν τὴν ἐπιδεινώσιν τῆς νόσου. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ποῦ πολλάκις εἶναι στὸν κύκλον μας, στὴ δουλειά μας, στὴν οἰκογένειάν μας, μᾶς κουράζουν. Εἶναι ὅμοιοι ἄνθρωποι καὶ ὄχι ξύλα, ἢ πέτρες ἢ οἰοδήποτε ζωντανὸ νὰ τὸ παραμερίσῃς ἀπὸ τῆς ζωῆς σου. Ὑπομονὴ χρειάζεται. Εἶναι χρήσιμοι πάντοτε καὶ ὁ ἀνάποδος μεταξὺ ὅλων τῶν ὀμαλῶν, ἀρκεῖ οἱ τελευταῖοι ὅλοι μαζί ν' ἀγαποῦν ὅπως ὁ Κύριος. Τέτοια ἐντολὴ ἐλάβαμε καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ συμφέρον μας. "Ὅταν λείψῃ ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ φιλαυτία ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, τότε καὶ ὁ ἀδύνατος θὰ ὠφεληθῇ κοντὰ μας καὶ θὰ γίνῃ χρησιμώτατο στοιχεῖο.

* * *

Ὅφείλετε αὐμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βασιλεύετε, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκεσθε (Ρωμ. ιε', 1). Ὅχι νὰ περνᾷ τὸ δικό μας τὴ στιγμὴ ποῦ, γκρεμίζοντας τὸν ἐγωϊσμό μας, μπορούμε νὰ ἀνεβάσωμε στὸ πνευματικὸ ὕψος ποῦ ζητᾷμε τὸν πεσμένο ἀδελφό μας, ἂν μάλιστα τὸν ἀγαποῦμε εὐκρινὰ καὶ ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται,

οί όνειδισμοί τῶν όνειδιζόντων σε επέπεσαν ἐπ' ἐμέ». Τό κατα-
 στροφικό πνεῦμα δέν ἀνασταίνει τό νεκρό ἀδελφό. Φανερώνει σκλη-
 ρότητα, ἕνα ἀνερμήνευτο πάθος, βαρβαρότητα πού δέν προσιδιάζει
 στό χριστιανικό χαρακτήρα μας. Γι' αὐτό καί ὁ Ἀπόστολος προσ-
 θέτει : « Ἐκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τό ἀγαθόν πρὸς
 οἰκοδομήν » (ε', 2). Χωρίς ν' ἀγνοῖς τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀδελ-
 φῶν σου, χωρίς νὰ τὰ θωπεύης, χωρίς νὰ τὰ τροφοδοτῆς, ὀφείλεις
 νὰ στέκεσαι ψηλά στή συνείδησί του ὡς πνευματικός ἄνθρωπος, ὥστε
 καί ὁ ἔλεγχός σου ἀκόμη νὰ γίνεται εὐχαρίστως δεκτός καί οἰκο-
 δομικός. Ὑπάρχουν πρόσωπα ἀδύνατα πού, μιὰ καλή μεταχειρί-
 σις των ἐκ μέρους ἐκείνων πού εἶναι γεμάτοι χριστιανική ἀγάπη
 καί ἀδιάβλητοι, συνετέλεσε τὰ μέγιστα στή διόρθωσι τοῦ χαρακτή-
 ρος των. « Ὅταν ἕνα τέτοιο ἀδύνατο πρόσωπο πεισθῇ ἀπόλυτα πῶς
 μειονεκτεῖ ἀπέναντι τῶν ἄλλων, καί οἱ ἄλλοι αὐτοὶ ἀποτελοῦν σύν-
 ολον ἀγίων προσώπων, ἀσφαλῶς θὰ ἀγωνιστῇ νὰ φθάσῃ στήν ἴδια
 κορυφή, ἔστω καί ἂν στή συμπίεσί του ὑποφέρῃ. Δέν ἀποκλείεται,
 ἐφ' ὅσον δέν θὰ ἔχη διαφθορῇ στή συνείδησι ὁ ἀδύνατος ἀδελφός,
 νὰ ἀπελευθερωθῇ καί ἀπό τὰ ψυχικά του συρματοπλέγματα πού
 ἔχει μπερδευτῇ καί νὰ τόν ἰδῆς ἀγωνιστῇ ματωμένο ἀπό τὴν προσπά-
 θεια πού κατέβαλε γιὰ τὸν λυτρωμό του. Βοήθησε καί σὺ τὴν προσπά-
 θειά του· κόψε μὲ τό δυνατὸ ψαλίδι τῆς ἀγάπης σου τό ἀγκαθωτὸ
 σύρμα πού τόν τυλίσσει καί θὰ ἰδῆς πῶς θὰ τόν φέρῃς ὀλόψυχα κοντά
 σου. Δέν βγαίνει τίποτε μὲ τὴν ἀνυπομονησία, μὲ τὴ νευρικότητα, μὲ
 τὴν πικρία καί τὴν ἀρνητικὴ θέσι πού παίρνομε ἀπέναντι τῶν ἀσθε-
 νῶν ἀδελφῶν. Ἄ Ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνά-
 των βαστάζειν ». Πρόκειται περὶ ὀφειλῆς, περὶ καθήκοντος χριστιανι-
 κοῦ νὰ σηκώσουμε τό βάρος τοῦ ἀδυνάτου, ὅπως ὁ Χριστός ἐσήκωσε
 τό σταυρό του. « Ὅταν ἰδῆς ἕνα βαρυφορτωμένο νὰ λυγίξῃ στό δρόμο
 ἀπὸ τό βάρος, θὰ τόν ξαλαφρώσης μοιράζοντας τό βάρος πού σηκώ-
 νει. Δέν θὰ τόν ἐγκαταλείψῃς. Καί θὰ χαρῆς μάλιστα γιὰ τὸν ἀνε-
 κούφισες καί γιὰ τὸ ἐκείνος μ' ἕνα χαμόγελο εὐγνωμοσύνης σου εἶπε
 τό « εὐχαριστῶ, ὁ Θεός πάντα νὰ σέ ξεκουράξῃ ». Αὐτό θὰ κάνομε
 ὅλοι μας γιὰ τοὺς ἀδυνάτους ἀδελφούς. Θὰ γίνουμε οἱ ἀχθοφόροι
 τους καί θὰ σηκώσουμε μαζί τους τό βάρος, ὥσπου νὰ φθάσουμε στήν
 κορυφή τοῦ προορισμοῦ μας γιὰ νὰ δοξάζεται τό Πανάγιον ὄνομα
 τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πού ἐβάσταξε ὁ μόνος του τό βάρος τῶν ἁμαρτιῶν
 μας.

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΑΛΥΒΑΣ
 Ἱεροκήρυξ Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον τοῦ 1968 ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. συντάξεις εἰς τοὺς κάτωθι:

Αἰδεσιμώτατον Παπαθεοδώρου Π. Θεόδωρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 63.796. — Αἰδεσιμώτατον Γαλόγαυρον Α. Χρῆστον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.632. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 74.693. — Αἰδεσιμώτατον Πετρόπουλον Π. Σωτήριον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.837. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 85.075. — Αἰδεσιμώτατον Παυλόπουλον Ι. Διονύσιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀργολίδος, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.632. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 75.737,50. — Αἰδεσιμώτατος Ἐλευθεριάδην Ε. Λάζαρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 76.052. — Αἰδεσιμώτατον Γκύλιαν Β. Θεόδωρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 90.933. — Αἰδεσιμώτατον Μητροφάνην Γ. Ματθαῖον (Μιχαήλ), Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.277. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 65.625. — Αἰδεσιμώτατον [Λαμπρόπουλον ἤ Λάμπρου Θ. Κωνσταντῖνον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.080. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 85.758. — Πρεσβυτέραν Παπακωνσταντίνου Κ. Γεωργίαν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.370. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 49.267. — Πρεσβυτέραν Μπαζοπούλου Π. Ὀλυμπίαν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φλωρίνης, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.056. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 93.953. — Κύριον Ρεγγούζαν Β. Χρῆστον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θηβῶν καὶ Λεβαδείας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 85.758. — Αἰδεσιμώτατον Μέρμηγκαν Π. Χρῆστον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 92.033. — Αἰδεσιμώτατον Θεοδωρίδην Χ. Θεόδωρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 85.075. — Αἰδεσιμώτατον Παπαγεωργόπουλον Χ. Γεώργιον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. Ἐφ' ἀπαξ δρχ. 80.925. — Αἰδεσιμώτατον Κωνστούλιαν ἢ Κωστούλιαν Π. Ἀντώνιον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατη-

γορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. 'Εφ' άπαξ δρχ. 81.431. — Αιδεσιμώτατον Τσαλικίδην Θ. 'Ανέστην, 'Ιερῶς Μητροπόλεως Σιδηροκάστρου, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. 'Εφ' άπαξ δρχ. 85.223. — Αιδεσιμώτατον Διονυσόπουλον Β. Νικόλαον, 'Ιερῶς Μητροπόλεως 'Ηλείας, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. 'Εφ' άπαξ δρχ. 81.250. — Πρεσβυτέραν Κατσάπη Θ. Βασιλικήν, 'Ιερῶς Μητροπόλεως 'Εδέσσης καὶ Πέλλης, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.274. 'Εφ' άπαξ δρχ. 84.767, 50. — Πρεσβυτέραν Σαπουναῖ Δ. Πηνελόπην, 'Ιερῶς Μητροπόλεως 'Ελασσῶνος, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.115. 'Εφ' άπαξ δρχ. 86.009. — Αιδεσιμώτατον 'Αναστόπουλον Κ. 'Αθανάσιον, 'Ιερῶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ 'Ακαρνανίας, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. 'Εφ' άπαξ δρχ. 91.300. — Αιδεσιμώτατον Τσικλήν Δ. 'Αναστάσιον, 'Ιερῶς Μητροπόλεως Χαλκίδος, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. 'Εφ' άπαξ δρχ. 85.417.—

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αιδεσιμώτατον Νικόλαον Παπανδρέου, Νεοχώριον Γορτυνίας. Τὸ βιβλίον «'Απαντήσεις σὲ Λειτουργικῆς, Κανονικῆς καὶ ἄλλες 'Απορίες» ἀπεστάλη πρὸς ἀπάσας τὰς 'Ιερῶς Μητροπόλεις πρὸς δωρεάν διανομὴν εἰς τοὺς Αἰδεσιμωτάτους 'Εφημερίους. Ὡς ἐκ τούτου, ἐὰν δὲν ἐλάβατε τὸ ἀνήκον εἰς ὑμᾶς ἀντίτυπον, φροντίσατε διὰ τὴν παραλαβὴν του. Ὁ τόμος 1967 τοῦ 'Εφημερίου σᾶς ἀπεστάλη ταχυδρομικῶς.— Αιδεσιμώτατον Ἀντώνιον Ἀργυρόν, Καβάλαν. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ περιοδικὸν θὰ σᾶς ἀποστέλλεται εἰς τὴν νέαν σας διεύθυνσιν. — Κύριον Ἀνδρέαν Ἀβραμόπουλον, Καλαμάταν. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν τὰ ἀπὸ 1-1-68 κυκλοφορήσατα τεύχη τῶν Περιοδικῶν.— Αιδεσιμώτατον Ἰωάννην Σινάνην, Ἰππειον Λέσβου. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο. — Αιδεσιμώτατον Παναγιώτην Θεοδωρίδην, Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, Φανάριον. Αἰτηθὲν τεύχος σᾶς ἀπεστάλη. — Αιδεσιμώτατον Γιαννοῦλην Μπαμπούσην, Γαύριον Ἄνδρου. Τὸ περιοδικὸν σᾶς ἀποστέλλετο εἰς Κατάλωλον Ἄνδρου, ἀλλὰ κατόπιν ἐπιστροφῶν προέβημεν εἰς τὴν διακοπὴν τῆς ἀποστολῆς. Ἦδη κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς σας προέβημεν εἰς τὴν ἐκ νέου ἐγγραφὴν σας εἰς τὰ συνδρομητολόγια μὲς διὰ τὴν ἀνελλιπῆ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀποστολὴν τῶν Περιοδικῶν. — Αιδεσιμώτατον Ἰωάννην Κονιδάρην, Καστορίαν. Σᾶς ἀπληγήσαμεν δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς.— Αιδεσιμώτατον Ἀνδρέαν Θεοδωράκοπουλον, Ἀσίνην Ναυπλίου. Ἐνεγράφητε, ἀπὸ τοῦδε δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ λαμβάνητε κανονικῶς τὰ Περιοδικά. — Αιδεσιμώτατον Νικόλαον Παχώμην, Νικάνωρα

Κονίτσης. — Ἱεροσπουδαστὴν Σταῦρον Βαρρᾶν, Συκέαν
 Λακωνίας. — Κύριον Ἰωάννην Λαδᾶν, Ἐπιτ. Δικηγόρον,
 Μυτιλήνην. Προέβημεν εἰς ἀλλαγὴν τῶν διευθύνσεών σας. — Ἱερο-
 διάκονον Ἀθανάσιον Παπαθανασίου, Θεσσαλονίκην. Ἀλ-
 λαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο. Αἰτηθέντα τεύχη «Ἐκκλησίας» σᾶς ἀπεστά-
 λησαν ταχυδρομικῶς. Ἐπίσης σᾶς ἀπεστείλαμεν ἐκ νέου τὸ μὴ παραληφθὲν
 τεύχος τῆς «Θεολογίας» τοῦ 1967, τὸ ὁποῖον προφανῶς θὰ ἀπωλέσθη εἰς τὸ
 Ταχυδρομεῖον, διότι κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν τηρούμενα στοιχεῖα τοῦτο σᾶς ἀπε-
 στάλη κανονικῶς. Τὸ Δ' τεύχος τοῦ 1967 ἐκυκλοφόρησεν πρὸ ἡμερῶν
 καὶ σᾶς ἀποστάλη κανονικῶς εἰς τὴν νέαν σας διεύθυνσιν. — Πανοσι-
 λογιώτατον Ἀρχιμ. Κυριλλὸν Κυπριωτάκην, Πρω-
 τοσύγκελλον Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, Ἡράκλειον. Ἀλλαγὴ
 διευθύνσεώς σας ἐγένετο. — Αἰδεσιμώτατον Νικόλαον Στα-
 σινόπουλον, Ἀμαλιάδα. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν ταχυδρο-
 μικῶς τὰ ἀπὸ 1-4-68 κυκλοφορήσαντα τεύχη. — Αἰδεσιμώτατον
 Ἰωάννην Μαντζούκην, Φιλιάτες. Ἀλλαγὴ ἐγένετο. Αἰτηθέντα τεύ-
 χη σᾶς ἀπεστάλησαν. — Αἰδεσιμώτατον Θεόδωρον Θεοδω-
 ρίδην, Ἐφημέριον Κωνσταντίας, Πέλλης. Ὁμοίως ὡς ἀνωτέρω. — Αἰ-
 δεσιμώτατον Ἰωάν. Ροδίσην, Λαμίαν. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας
 ἐγένετο. — Κύριον Ἰωάννην Μουτούσην, Ἐνταῦθα. Τὴν 15ην
 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. δὲν ἐξεδόθη τὸ Περιοδικόν, ἀλλὰ τὴν 21ην Ἀπριλίου καὶ
 σᾶς ἀπεστάλη ταχυδρομικῶς. — Αἰδεσιμώτατον Ἀθανάσιον
 Γιαννακόπουλον, Ἀκοβον, Μεγαλοπόλεως. Τὸ βιβλίον «Ἀπαντή-
 σεις σὲ Λειτουργικὰς, Κανονικὰς καὶ ἄλλας Ἀπορίες» τοῦ κ. Ἰωάν. Φουν-
 τούλη ἀπεστάλη εἰς ἀπάσας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν
 εἰς τοὺς Αἰδεσιμωτάτους Ἐφημερίους. Ὡς ἐκ τούτου ἐὰν δὲν τὸ ἐλάβετε εἰ-
 σέτι, φροντίσατε διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ἀντιτύπου οὐ δικαιούσθε. — Αἰδε-
 σιμώτατον Βασίλειον Μπούρην, Μαγούλαν, Πελοπίου. Ἐν-
 εγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν τὰ ἀπὸ 1-1-68 κυκλοφορήσαντα τεύχη. —
 Αἰδεσιμώτατον Κωνσταντῖνον Παπανῖκον, Ἐφημέριον
 Βελαώρας. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο. — Αἰδεσιμώτατον
 Σάββαν Κεφανίδην, Μεταμόρφωσιν Χαλκιδικῆς. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς
 σας τὸ πρῶτον ἐπληροφορήθημεν τὴν χειροτονίαν σας. Ἢδη προέβημεν εἰς τὴν
 ἐγγραφὴν σας καὶ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ λαμβάνητε τακτικῶς τὰ Περιο-
 δικὰ «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος». — Αἰδεσιμώτατον Παντε-
 λεήμονα Κοσμᾶν, Καλλιάνους Κορινθίας. Τὸ Περιοδικόν δὲν διαθέτει
 Ἀκολουθίας Ἁγίων. Ἡ ἐπιστολή σας διεβιβάσθη εἰς Ἀποστολικὴν Διακονίαν
 διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν αἰτουμένων ἀκολουθιῶν ἐὰν βεβαίως ὑπάρχουν. —
 Αἰδεσιμώτατον Ἠλίαν Τσιβίκην, Θεσσαλονίκην. Ἐκ τῆς
 ἀπὸ 9.5.68 ἐπιστολῆς σας ἐπληροφορήθημεν τὴν ἀλλαγὴν τῆς διευθύνσεώς σας
 καὶ αὐθις προέβημεν εἰς τακτοποίησιν τῆς διευθύνσεώς σας, ἀποστείλαντες ἅμα
 καὶ τὰ ἀπὸ 1-1-68 κυκλοφορήσαντα τεύχη. Δυστυχῶς τὰ τεύχη τῶν ἐτῶν

1966 και 1967 έχουν εξαντληθῆ. Διὰ τὰ ἐγγραφῆτε εἰς τὴν «Θεολογίαν» δέον ὅπως μᾶς ἀποστείλατε τὴν ἐκ δρχ. 50 ἐτησίαν συνδρομὴν. Πάντως μέχρι σήμερον οὐδὲν τεύχος τοῦ 1968 ἔχει κυκλοφορήσει.— **Αἰδεσιμώτατον Στέφανον Κοκκάραν**, Διαλαμπίν, Ροδότης. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο.— **Γερομόναχον Φιλόθεον Σπανάκην**, Κρήτην. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σας ἐπληροφορήθημεν τὸν διορισμὸν σας ὡς ἐφημερίου. Ἦδη ἐνεγράφητε διὰ τὴν κανονικὴν ἀποστολὴν τῶν Περιδικῶν.— **Αἰδεσιμώτατον Γεώργιον Ἀτσαλάκην**, Ἐφημέριον Ἐξω Ποταμῶν, Κρήτης. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σας τὸ πρῶτον ἐπληροφορήθημεν τὴν χειροτονίαν σας. Ἦδη ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν τὰ ἀπὸ τῆς χειροτονίας σας ἐκδοθέντα τεύχη.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνσταντίνου Μπένη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων, οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες. Εἰσαγωγή—Κείμενον—Σχόλια.—**Ἐπίκαιρα**: Οἱ συνεφημέριοι.—Καλλιφονία καὶ ὀρθοφονία.—Αἱ λειτουργικαὶ ἀπορίαι.—Ζῆλος καὶ... ζῆλος.—**Μητροπολίτου Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονυσίου**, Ἐκκλησία καὶ Κινηματογράφος.—**Μητροπολίτου Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Τίτου**, Ἐπιμνημόσυνος ὁμιλία κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος σφαγιασθέντων ἱερέων κατὰ τὰ ἔτη 1942-1945.—**Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ συνεργασία κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἐν τῇ ἐνοριακῇ ζωῇ (Α').—**Ἰωάννου Ε. Ἀναστασίου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σχέσεις τοῦ Ἐφημερίου μετὰ τοὺς Ἐνοριίτες του.—**Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου**, Ἐπιτάφιος ἐπὶ Μεγάλῳ Βασιλεῖο. Ἀπόδοσις **Θεοδόσῃ Σπεράντσα**.—**Φ.** Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίας.—**Ἐκλεκτὸς σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱερὸν Χρυσόστομο**, Γιὰ τὸ Ἀποστολικὸν κήρυγμα καὶ τὴ σοφίαν τῶν Ἑλλήνων μαρτύρων.—**Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη**.—**Βασ. Μουστάκη**, Στὸ περιθώριον τῆς Ἁγίας Γραφῆς.—**Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Καλύβα**, ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, Κυριακοδρόμιον ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἑνιαυτοῦ. 31. Ἀχθοφόροι.—**Εἰδήσεις τοῦ TAKE**.—**Ἀλληλογραφία**.

Τύποις: ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)
Ὄδος Λένορμαν 185, Ἀθήναι — Τηλέφ. 530.318.

Ἐπεὶ οὗτος Τυπογραφεῖον: Δημήτριος Β. Δεσποτάκης
Δεωφόρος Ἡρώων 26, Περσιτέρι